

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA**

MUZIKOS PEDAGOGIKOS MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA

MILDA DUNČIENĖ

Magistro baigiamasis darbas

**IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS
LAVINIMO YPATUMAI**

Darbo vadovas (-ė): Doc. Birutė Janonienė

Šiauliai, 2023

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį darbą,
GARANTIJA**

WARRANTY of Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Milda Dunčienė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Muzikos pedagogika <i>Music Pedagogy</i>
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai <i>Peculiarities of Development of Musical Imagination In Children of Pre-school Age</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuju, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work.

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

Quotes from other sources directly or indirectly used in this thesis, are indicated in literature references.

Aš, Milda Dunčienė, pateikdamas (-a) šį darbą, patvirtinu (pažymėti)

I, Milda Dunčienė, by submitting this paper confirm (check)

**Embargo laikotarpis
*Embargo Period***

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:
I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:

_____ mėnesių / *months*
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).

Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested*.

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *Reason for embargo period:*

Dunčienė M. ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai: magistro studijų baigiamasis darbas / vadovė doc. B. Janonienė; Vilniaus universitetas Šiaulių akademija, Muzikos pedagogika. – Šiauliai, 2023. – 59 p.

SANTRAUKA

Magistro teorinėje dalyje aptariama ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinio ugdymo ir vaizduotės samprata, jų psichosocialinė ir fiziologinė charakteristikos, muzikinę vaizduotę skatinantys ir slopinantys veiksniai bei lavinimo metodai. Antroje dalyje pateikti empirinio (kokybinio) tyrimo duomenų rezultatai ir analizė. Tyrimo objektas - ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimas. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus. Iškelti šie uždaviniai: 1) remiantis filosofinės, psichologinės, pedagogikos literatūros analize apibūdinti ikimokyklinio muzikinio ugdymo ir vaizduotės teorinius pagrindus; 2) pateikti ikimokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinę ir fiziologinę charakteristikas; 3) aptarti ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo metodus; 4) atlikti empirinį tyrimą, kuriuo siekiama išsiaiškinti pedagogų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus. Atlikus teorinę analizę ir empirinį tyrimą gautos šios išvados: 1) muzikinio ugdymo sąvoka aptinkama iki antikos laikotarpio. Bėgant amžiams suformuoti teoriniai ir praktiniai muzikinio ugdymo metodai. Vaizduotė sužadina ikimokyklinuko jausmus, padeda kurti, tampriai siejasi su vaiko individualumu. 2) ikimokyklinis amžius svarbus psichologiniu, socialiniu, fiziologiniu aspektais. Šiame amžiuje vaikai mokosi įsitvirtinti jiems socialiai priimtinais būdais. 3) muzikinė vaizduotė lavinama per įvairius metodus, kurie sužadina vaikų emocijas, skatina kūrybiškumą, muzikinę raišką. 4) tyrimo rezultatai atskleidė: muzikos mokytojai geba apibūdinti muzikinę vaizduotę; tyrime išskirti vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai, kurie atskleidžiami per ugdytinių muzikinę raišką: judesį, balsą, veido mimiką ir kt. bei įvairius lavinimo metodus: šokį, muzikos klausymą, dainavimą, muzikavimą, ritmavimą ir kt.

Raktiniai žodžiai: muzikinis ugdymas, muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai.

Dunčienė M. Peculiarities of Development of Musical Imagination In Children of Pre-school Age. Master's Thesis / supervisor Associate Professor B. Janonienė; Vilnius University, Šiauliai Academy, Music Pedagogy. – Šiauliai, 2023. – 59 p.

SUMMARY

The theoretical part of the Master's Thesis discusses the concept of musical education and imagination of preschool children, their psychosocial and physiological characteristics, factors of stimulating and inhibiting musical imagination, and training methods. The second part presents results and analysis of empirical (qualitative) study data. Object of the study. Developing musical imagination in preschool children. Aim of the study. Reveal the peculiarities of developing musical imagination in preschool children. The following tasks have been raised: describe, based on the analysis of philosophical, psychological, pedagogic literature, theoretical basics of preschool musical education and imagination; 2) present psychosocial and physiological characteristics of preschool children; 3) discuss methods of developing musical imagination in preschool children; 4) conduct an empirical study aimed at finding out attitude of pedagogues towards the peculiarities of developing musical imagination in preschool children. The following findings have been obtained after completion of theoretical analysis and empirical study: 1) The concept of musical education can be found back in the historical period of Antiquity. Over the ages, theoretical and practical methods of musical education were formed. Imagination stimulates the feelings of a pre-schooler, it helps to create, and is closely associated with the individuality of the child. 2) Preschool age is important in psychological, social and physiological aspects. In this age, children learn to establish themselves in socially acceptable ways. 3) musical imagination is developed using various methods that stimulate emotions in children, promote creativity and musical expression. 4) Results of the study revealed the following: music teachers are able to describe musical imagination; the peculiarities of developing musical imagination in children have been distinguished in the study. They are revealed through the musical expression of students: motion, voice, facial expressions, etc. and through various methods of education: dancing, listening to music, singing, making music, rhythming, etc.

Key words: music education, musical imagination development features.

TURINYS

ĮVADAS	3
1. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MUZIKINIO UGDYMO IR VAIZDUOTĖS TEORINIAI PAGRINDAI	6
1.1. Muzikinio ugdymo ir vaizduotės samprata.....	6
1.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ūgties psichofizinė charakteristika	11
1.3. Muzikos poveikis ikimokyklinio amžiaus vaikui psichologiniu, fiziologiniu ir socialiniu aspektu	15
2. MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS LAVINIMAS IKIMOKYKLINIAME VAIKŲ AMŽIUJE	22
2.1. Muzikinę vaizduotę skatinantys ir slopinantys veiksniai	22
2.2. Muzikinės vaizduotės lavinimo metodai.....	28
3. MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS LAVINIMO YPATUMAI IKIMOKYKLINIAME VAIKŲ AMŽIUJE: PEDAGOGŲ POŽIŪRIO ANALIZĖ	32
3.1. Tyrimo metodologija.....	32
3.2. Tyrimo duomenų rezultatai ir analizė.....	34
IŠVADOS	54
LITERATŪRA	56
PRIEDAI	61

Ivadas

Temos aktualumas. Muzika yra neatsiejama žmogaus gyvenimo dalis, kuri padeda puoselėti ir lavinti jo fantaziją, vaizduotę ir kūrybiškumą (Reynolds, 2004). Ji vaiko išsilavinimui yra ne mažiau svarbi nei kalba. Nuo ankstyvos vaikystės per muziką jie mokosi pažvelgti į savo bei kitų vidinį pasaulį.

Šiandieniniame pasaulyje vis didesnis dėmesys skiriamas ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinei raiškai. Deniušienė (2006) akcentuoja, kad geriausia ir tinkamiausia vieta lavinti vaiko muzikinę vaizduotę yra ikimokyklinė ugdymo įstaiga, o vienas svarbiausių uždavinių - per ugdymo(si) veiklas lavinti vaikų gebėjimus. Viena tokių veiklų yra muzikiniai užsiėmimai, kurių metu vaikai supažindinami su įvairiomis meninės raiškos priemonėmis: veiksmu, judesiu, žodžiu, balso intonacija ir kitomis formomis (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014, p. 50). Toks ugdymas traktuojamas kaip vienas iš vaizduotės lavinimo būdų, skatinančių vaikų kūrybiškumą, improvizacijas.

Muzikinės vaizduotės lavinimas ikimokykliniame amžiuje yra svarbi ugdymo proceso dalis, kuri teigiamai veikia vaikų emocijas, skatina jų mąstymą, asmenybės tobulėjimą ir kūrybiškumą. Todėl ugdymo turinys turi būti orientuotas į veiklas skatinančias vaizduotės, fantazijos ugdymą, vaikų kūrybinių pastangų (muzikos, dailės ir kt.) realizavimą (Torshilova, Bayakova 2017)

Russ, Schafer (2006), Pearson (2008) teigė, kad vaikų vaizduotei reikštis didelės įtakos turi juos supanti aplinka, šeimos gyvenimo būdas bei jų žaidybinė veikla. Vaikai žaisdami patiria džiaugsmą, atsipalaiduoja ir skatina vaizduotę, kūrybines idėjas, todėl galima teigti, kad žaidimas - vaizduotės lavinimo pamatas, padedantis vaikams augti, vystytis ir pažinti pasaulį.

Vaizdavimą meninėmis raiškos priemonėmis tyrinėjo Reynolds (2004), Gordon (2004), Turner (2008). Jie teigė, kad vaizduotės pagalba vaikai mokosi reikšti savo jausmus, imituoti, improvizuoti bei tampa pagrindiniais stebėtojais ir mėgdžiotojais. Tokiu būdu vaikai skatina savo smalsumą, aktyvumą ir savarankiškumą.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinę raišką tyrinėjo – Velička (2004), Budinavičienė (2005), Girdzijauskienė (2007), Dubodelova (2012) ir kt., apie vaikų psichofizinę raidą rašė Dodge (2007), Montessori (2000) ir kt., vaizduotės lavinimą ir kūrybiškumą analizavo Grendstad (1999), Joubert (2001), Vygotsky (2004), McCaslin (2016), Kokotski (2011), Katinienė (1998), Rinkevičius (2006) ir kt. Vaikų psichofizinę raidą tyrinėjo Ališauskienė (2003), Žukauskienė (1996), Laužikas (1993), Monkevičienė (2018), vaizduotės lavinimą plačiai analizavo Navickienė (2000), , Deniušienė (2006), Kunigėnienė (2020).

Tyrimo problema. Ikimokyklinio amžiaus vaikai pasižymi lokia vaizduote, kurios pagalba per meninę raišką, jie geba perteikti naujus vaizdinius, garsus, judesius ir pan. Vienas svarbiausių muzikinio ugdymo uždavinių yra auginti visapusiškai aktyvų, kūrybingą, savimi pasitikintį vaiką, todėl ypač svarbu išsiaiškinti, kokios priemonės, mokymosi formos ir metodai yra efektyviausi lavinant ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinę vaizduotę. Nors nemažai autorių nagrinėjo ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo svarbą, tačiau šiai dienai gautų tyrimo duomenų nepakanka, todėl ši problema išlieka aktuali.

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimas.

Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) apibūdinti ikimokyklinio muzikinio ugdymo ir vaizduotės teorinius pagrindus;
- 2) pateikti ikimokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinę ir fiziologinę charakteristiką;
- 3) aptarti ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimą;
- 4) atlikti empirinį tyrimą, kuriuo siekiama išsiaiškinti pedagogų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus.

Tyrimo metodologija.

Siekiant atskleisti muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus ikimokykliniame vaikų amžiuje buvo atliktas empirinis (kokybinis) tyrimas, kuris buvo suskirstytas į kelis etapus: 1) teorinis tyrimo idėjos pagrindimas; 2) kokybinio tyrimo planavimas; 3) tyrimo duomenų analizės procesas.

Tyrimo metodai:

- Teoriniai: mokslinės, pedagoginės, filosofinės, psichologinės literatūros, švietimo sistemos dokumentų analizė;
- Empiriniai: kokybinis tyrimas;

Tyrimo imtis ir atranka. Tyrime dalyvavo 6 informantai – Ukmergės miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigų muzikos mokytojai. 5 dirbantys vaikų lopšelyje – darželyje ir 1 progimnazijos ikimokyklinio ugdymo skyriuje.

Tyrimo etapai ir organizavimas:

1. 2021 m. – 2023 m. – metodologinis pasirengimas tyrimui, parengtas tyrimo dizainas.
2. 2022 m. spalio mėn. – 2023 m. kovo mėn. – mokslinės, pedagoginės, filosofinės, psichologinės, švietimo sistemos dokumentų analizė, parengta teorinė magistro darbo dalis.

3. 2023 m. kovo mėn. – 2023 m. gegužės mėn. – surinkti kokybinio tyrimo duomenys, atlikta tyrimo duomenų analizė, suformuluotos empirinio tyrimo išvados.

Darbo naujumas, teorinis ir praktinis reikšmingumas. Mokslinių tyrimų apie vaizduotės lavinimą yra nemažai, tačiau muzikinės vaizduotės lavinimas ikimokykliniame vaikų amžiuje nėra plačiai tiriamas. Todėl šio magistro darbo rezultatai tyrėjams gali būti paskatinimas toliau tyrinėti ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės lavinimą, metodus bei ypatumus.

Darbo struktūra: magistro darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas, priedai.

Darbo aprobacija: Dunčienė M. (2023 m. gegužės 11d.). Dalyvavimas jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Jaunasis tyrėjas išmaniajai visuomenei“ Pažymėjimo Nr. MVG-VUŠA-2023-706

1. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MUZIKINIO UGDYMO IR MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS TEORINIAI PAGRINDAI

1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinio ugdymo ir vaizduotės samprata

Muzikos reiškinį galime traktuoti kaip paveldą, kuris yra labai platus ir įvairiapusis. Nuo pat žmonijos istorijos pradžios buvo stengiamasi paaiškinti muzikos prigimtį ir jos svarbą žmogaus gyvenime. Nuo seniausių laikų muzika dominavo įvairiose žmonių veiklose ir dabar ją galima atskirti kultūriniuose reiškiniuose: filosofijoje, etnologijoje, religijoje, socialinėje aplinkoje, švietime. Muzikinio ugdymo sąvoka aptinkama dar iki antikos laikotarpio, kada ji buvo neprofesionali, o žmogui muzika buvo kaip laisvalaikio būdas. Renesanso epochoje muzikinis ugdymas buvo pradėtas analizuoti plačiau.

Muzikinio ugdymo apibrėžimas ilgus dešimtmečius domino įvairių sričių mokslininkus. Mygdanis (2021) teigė, kad vieni jų akcentavo muzikinę patirtį ir prasmę žmonių gyvenime, kiti daugiau orientavosi į muzikos struktūrą, tretieji - emocinį reagavimą į pačią muziką. Tačiau didžioji dalis mokslininkų pabrėžia muzikinio ugdymo kultūrai būdingų elementų svarbą. Natūralu, kad kiekvienas muzikinio ugdymo apibrėžimas apsiriboja tam tikru istoriniu laikotarpiu. Jareckaitė (2010) rašė, kad šviečiamojo amžiaus pokyčiai, padarė didelę įtaką muzikinio ugdymo sistemų formavimuisi, metodų ieškojimui bei jų plėtojimui, kurie turėjo daryti muziką prieinamą visiems. Plėtojant muzikinį ugdymą, buvo suformuoti teoriniai ir praktiniai ugdymo metodai, kurie tapo neatsiejama gyvenimo dalis šiandieniniame ugdyme.

Viena iš esminių muzikinio ugdymo įgyvendinimo prielaidų yra stimuliuojanti aplinka, kuri vaikams suteikia smalsumo, norą tyrinėti ir pažinti. Namai vaikui yra pati svarbiausia ugdymosi aplinka, o tėvai – pirmieji mokytojai. Didelė dalis tėvų gali vaikus mokyti įvairiausių disciplinų, bet suteikti žinių apie muzikos subtilybes ne kiekvienas gali. Todėl vaikų muzikinį suvokimą ir muzikos girdėjimą gali ugdyti tik profesionalūs muzikos mokytojai. Muzika vaikui yra ne mažiau svarbus dalykas nei kalbos mokėjimas. Per muziką vaikas gali susipažinti su savo vidiniu pasauliu, taip pat padeda vaikams lavinti ir puoselėti kūrybiškumą, fantaziją. Vaikas kiekvieną dieną girdėdamas muziką yra vienaip ar kitaip susijęs su ja, todėl ir suprasti muziką jam yra labai naudinga: išmoksta ją vertinti, įsiklausyti. Ikimokyklinio amžiaus vaikui tokia įgyta patirtis nuo pat mažens praturtins jo gyvenimą. Tikslingas muzikinis ugdymas šeimose gali vykti tik muzikalių tėvų šeimose, kur vertybės vaikams perteikiamos per muziką, taip pat yra skatinami dvasiškam tobulėjimui.

Muzikos pedagogė Lapinskienė (2009) rašė, kad „muzika – tai sielos kalba. Tai gerumo ir grožio sėkla. Ją pasėjus, kiekvienas vaikas atvers savo emocijų dureles ir įsileis į savo pasaulį,

jis taps dvasingesnis, išmoks atskirti ir įvertinti tai, kas gražu ir turi išliekamąją vertę“. Laiku puoselėjami muzikiniai gebėjimai gali išlaisvinti vaiko fantaziją ir kūrybiškumą. Pasak dainų kūrėjos N. Lapinskienės tėvai turėtų padėti vaikams domėtis muzika per žaidimus, skatinti vaiką išreikšti savo emocijas, perteikti nuotaiką. Teigiamas tėvų požiūris į muziką ir jos naudojimas vaikams leidžia patirti malonumo jausmą ir skatina domėtis šia muzikos šaka paaugus.

Muzika – žmogui yra savotiškas bendravimo būdas. Velička (2004) teigė, kad muzikinis ugdymas nuo ankstyvos vaikystės turi didelę reikšmę vaiko raidai. Kokybiškas muzikinis ugdymas auklėtiniui suteikia daugiau galimybių suprasti ir pamilti muziką. Todėl muzikinį suvokimą gali ugdyti tik šios srities kvalifikuoti pedagogai. Kiekvieną dieną girdėti skambančią muziką yra labai svarbu: išmokstama įsiklausyti ir ją vertinti. Sasnauskienės (2009) teigimu, muzikinis ugdymas ikimokyklinio amžiaus vaikui ne tik praturtina jo asmenybės formavimąsi, bet gali padėti ugdyti: muzikinius gebėjimus, estetiškes pažiūras, meninį supratimą, ugdo dėmesingą ir drausmingą asmenybę. Kiekvienas muziką išgyvena ir jaučia skirtingai, bet neabejotinai ji lavina vaikų vaizduotę, atmintį, skatina kūrybiškumą, moko juos susikaupti. Todėl galima teigti, kad muzikinis ugdymas padeda ugdyti dėmesingą ir drausmingą asmenybę.

XX a. Buvo sukurtos Montessori ir Steinerio ugdymo sistemos, kurios turėjo reikšmingos įtakos muzikiniam ugdymui ir pakoregavo suvokimą į ikimokyklinį ugdymą. Šios sistemos skatino naujų darbo metodų paiešką orientuotą į darželinukų amžiaus tarpsnį. Montessori muzikinį ugdymą įvardino kaip vientisą asmenybės formavimą, neatskiriamą nuo fizinio aktyvumo. Steineris teigė, kad muzikos poveikis vaikui ugdo valią, mąstymą, nuoširdumą, jautrumą, grožio supratimą. Vaikai muziką supranta natūraliai, gyvai. Vaikas yra nepatyręs muzikos klausytojas, todėl pedagogas prieš muzikos klausymą ar atlikimą, turi apgalvoti atitinkamas užduotis. Muzikinis ugdymas vaikui gali būti labai svarbus keliais aspektais: muzikinė veikla gali veikti jo raidą ir gali ugdyti jo muzikinius gebėjimus. Labai svarbu laiku išvelgti vaikų muzikinius gebėjimus ir tinkamai organizuoti jų muzikinius užsiėmimus.

Šiandieninio muzikinio ugdymo programos yra nuolatos atnaujinamos: reformuluojami konkretūs uždaviniai, išdėstoma mokymo metodika visam vaiko buvimo ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje laikotarpiui. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2016, psl 8) yra teigiama, kad ugdymo įstaigos turi suteikti galimybes įvairiapusiškam vaiko ugdymui. Pagrindinis dėmesys skiriamas visuminiam vaiko ugdymui: pažinimo, kalbos, fiziniams, meniniams ir kitiems gebėjimams ugdyti. Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vaikų dienvakarijose muzika gali užimti ir aukštesnes pozicijas, jeigu tai atsispindėtų ugdymo programose, papildomose veiklose, įstaigos tradicijose. Taip pat priklauso ir nuo grupės

mokytojo, konkrečių specialistų ir tėvų lūkesčių. Tikėtina, kad atskirose grupėse, kuriose ši sritis bus stiprinama, pasiekimai bus aukštesni. Tačiau, nepriklausomai nuo individualių vaiko muzikinių gebėjimų ugdomas ir lavinamas yra kiekvienas. Deniušienė (2006) akcentuoja, kad ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje vaikams suteikiamas kompleksinis ugdymas, kurio pagalba jie supažindinami su įvairiomis muzikos ugdymo formomis. Šių ugdymo įstaigų pedagogai turi suteikti galimybes atsiskleisti vaikų gabumams, muzikinei vaizduotei, kūrybiškumui. Kuo vaikas giliau pažins muzikinį pasaulį, tuo anksčiau priartės prie pajautų, kurios pasireiškia tik vyresniame amžiuje.

Ikimokyklinio amžiaus vaiko muzikiniai ugdymo būdai plėtojant muzikinę raišką yra labai įvairūs, tik pritaikyti skirtingose aplinkose vieni gali būti veiksmingi – o kiti ne. Girdzijauskienės (2007) teigimu, ugdytinius būtina supažindinti su muzikiniu pasauliu dar ikimokykliniame amžiuje. Vieni pedagogai pirmenybę teikia veiklų organizavime praktiniams užsiėmimams, kiti stebėjimams ar klausymui, tačiau vienu ar kitu atveju turi būti leidžiama jiems patirti daug teigiamų emocijų. Kokybišką muzikinį ugdymą galime įvardinti tada, kai ikimokyklinukas patiria kūrybinę sėkmę, moka panaudoti savo sugebėjimus, taip atskleisdami ir išreikšdami save.

Šiandieniniame pasaulyje labai daug išgirstame apie kūrybišką muzikinį vaikų ugdymą ikimokyklinėse ugdymo įstaigose. Tačiau stebina tai, kad kūrybiškumas apsiriboja tik kai kuriose veiklose: muzikiniuose pasirodymuose, šventėse ir kt. Torshilova (2017) rašė, kad toks muzikinis ugdymas per veiklas padeda ugdytiniams atskleisti savo vaizduotę, fantazijas, didinamas kūrybinis potencialas, ikimokyklinukai tampa jautrūs menui ir muzikai. Kūrybiškas vaikų įtraukimas į muzikinę veiklą, žadina jų vaizduotę ir fantazijas, galima stebėti kaip jie išgyvena atlikdami muziką, koks tampa išradingas jų muzikos vertinimas bei kūrybiniai sprendimai. Šiame amžiaus tarpsnyje visaverčių muzikinių ir meninių įspūdžių nebuvimą sunku kompensuoti, kas gali atsiliepti vyresniame amžiuje. Reikia padėti jiems išgirsti muziką, mokyti įsivaizduoti kokiomis formomis galėtų perteikti atliekamo muzikos kūrinio nuotaiką.

Girdzijauskienė (2007) teigė, kad muzikinis ugdymas yra kūrybinis procesas, kurio link vaikus reikėtų paskatinti kuo įvairesne veikla:

- Muzikos piešimas pasirinkto kūrinio tematika, skatina juos kalbėti ir moko pristatyti savo kūrybą bendraamžiams.
- Kurti įvairius muzikinius pasakojimus. Remdamiesi klausomu muzikos kūriniumi ir padedami pedagogo galėtų sukurti įvairių istorijų ir kt.
- Muzikos nuotaikos perteikimas kūno judesiais. Muzikos kūriniai skatina ugdytinius judėti, vaidinti ar kitaip perteikti muzikos nuotaiką.

Vaikui išmokus perteikti skambėjusią muziką savo vaizduotės pagalba lengviau ją palygina su pateiktais vaizdiniais, ieško panašumų ir skirtumų. Muzikos ugdymo pedagogas turi ieškoti kuo daugiau įvairesnių būdų lavinti vaikų vaizduotę, ko pasekoje ugdymo procesas bus efektyvesnis.

Šiandieninėje visuomenėje daugelis mokslininkų, pedagogų, akademikų, menininkų ir lyderių vaizduotę laiko nepaprasta galia, kuri leidžia mums ieškoti ir atrasti naujų idėjų, paieškos būdų ir metodų (McCaslin, 2016, psl 13). Vaizduotė yra neribotas žmogaus potencialas, kuriuo naudodamiesi mes galime pakeisti pasaulį. Kokotsaki (2011, psl.101) vaizduotę apibūdina kaip mąstymą, kuris vyksta, kai žmogus planuoja kurti kūrybinį produktą. Higgins (2008) pabrėžia, kad kūrybiškumas yra susijęs su vaizduotės lavinimu. Ji leidžia mums rasti naujų galimybių spręsti problemas, su kuriomis susiduriame, ir tai leidžia mums įgyvendinti naujas idėjas. Joubert (2001) teigė, kad kažko įsivaizdavimas yra sukurti psichinį vaizdą, garsą ar net jausmą, kurį galima įsivaizduoti. Tai mąstymo procesas, kuris sukuria naują idėją ar įvaizdį, kurio anksčiau nebuvo (Joubert 2001, p.18).

Grendstad (1999) rašė, kad vaizduotė yra specifinė psichinė veikla, kuri yra glaudžiai susijusi su žmogaus asmeninėmis savybėmis: žiniomis, gabumais, įgūdžiais, įpročiais ir jausmais. Kiekvieno asmens vaizduotė gali pasireikšti, bet kurioje srityje: meninėje, muzikinėje, mokslinėje, techninėje ar kitoje vaizduotės rūšyje. Vaizduotės aktyvinimas taip pat priklauso ir nuo patirtų emocijų išgyvenimų, dėmesio sutelkimo, kurie skatina vaizduotės veiklą. Grendstad vaizduotę apibūdino kaip vieną iš mąstymo formų, dėl kurio pasidaro svarbūs muzikinio ugdymo principai.

Vygotsky (2004) savo teoriniuose raštuose nurodo vaizduotės ir kūrybinio mąstymo vaidmenį ankstyvoje vaikystėje ir poreikį formuoti šiandieninį ugdymą, kuriuo siekiama ugdyti vaikų vaizduotės gebėjimus. Vaizduotę jis apibūdino kaip kūrybinės veiklos pagrindą, kuri yra svarbi visiems kultūriniais gyvenimo aspektams, įgalinanti meninę, mokslinę bei techninę kūrybą. Šį teiginį apibūdina kaip absoliučiai viską kas yra aplink mus, kas yra sukurta žmogaus, skirtingai nuo gamtos pasaulio, visa tai yra žmogaus vaizduotės produktas. Tačiau psichologas pastebi ir tai, kad daugelis pedagogų ir mokslininkų pabrėžia, kad ikimokyklinėse įstaigose yra skiriamas nepakankamas dėmesys vaikų kūrybiškumui ir vaizduotei ir ypač yra neaiški jų vieta šiandieniniame ugdyme.

Daugelis tyrinėtojų teigia, kad vaikų kūrybiškumui ugdytis labiausiai tinka pasakos su muzikiniais intarpais, kurios aktyvina vaikų mąstymą ir skatina improvizaciją. Savickytė (2018) teigė, kad dainuojamieji muzikiniai intarpai padeda lavinti ne tik vaikų kalbą, bet jų klausantis norisi pritarti, tai padedama lavinti jų fonetinę klausą, plėsti žodyną, lavinti atmintį.

Ikimokyklinio amžiaus vaikams labai patinka išreikšti save, nes kūrybos ir vaizduotės išlaisvinimo procesas jiems teikia didelį džiaugsmą, malonumą. Svarbu yra skatinti, bet kokia muzikine kūryba perteikti savo jausmus, mintis ir išgyvenimus. Kad muzika įsilietų į bendrą vaikų kultūros ir vertybių ugdymą priklauso nuo pedagogų ir tėvų atsakingo elgesio ir tinkamo pavyzdžio rodymo vaikams. Atsakingai perteikiant muzikinį ugdymą yra ugdomas vaikų kūrybiškumo supratimas. Muzikinio kūrybiškumo puoselėjimas turi būti kasdienio gyvenimo dalimi ir reikštis per ugdymą ir šeimos gyvenimo būdą. Siekiant puoselėti meninį kūrybiškumo ugdymą nepakanka tik organizuoti veiklas vaikams, reikia atitinkamai įtraukti aplinką, kurioje kartu tradicijų laikosi ne tik visa šeima, bet ir ugdymo įstaigos bendruomenė.

Ikimokyklinio amžiaus vaiko muzikinė vaizduotė yra glaudžiai susijusi su kūryba, kuri padeda plėtoti vaikų meninę saviraišką. Daugelis tyrinėtojų teigia, kad vaikų muzikiniam ugdymui labiausiai tinkama yra muzikinės improvizacijos išraiška, kuri lavina muzikinę vaizduotę, kūrybiškumą, skatina mąstymą. Ikimokyklinio amžiaus vaikui kūrybiškumo išlaisvinimo procesas teikia džiaugsmą, malonumą. Svarbu skatinti, bet kokia kūryba perteikti savo jausmus, mintis ir išgyvenimus. Donald, Wilson, Mieli (2012) improvizaciją traktuoja kaip muzikinio ugdymo veiklos pagrindą, kuri lavina ikimokyklinukų vaizduotę, skatina kūrybiškumą ir išskyrė keturis pagrindinius bruožus, kurie padeda suprasti kodėl ši veiklos forma gali būti vertinga vaikams:

- Improvizacija yra kūrybiška. Vaikai kuria naujus kūrinius, dar niekada negirdėtą muziką, kas neabejotinai skatina pasitelkti savo vaizduotę.
- Improvizacija yra spontaniška. Ji kuriama taip, kaip grojama. Vaikai kuria improvizacijas reaguodami į muzikinius kontekstus.
- Improvizacija yra socialinė. Improvizacijos kūrimas grupėse apima visų dalyvių indėlį: jų tarpusavio sąveikia suteikia muzikai esminių savybių.
- Improvizacija prieinama visiems. Improvizuoti gali kiekvienas, kuris nereikalauja specialaus pasiruošimo, mokymo ar patirties.

Kad improvizuotas, kūrybiškas muzikinis ugdymas įsilietų į vaikų vertybių ir kultūros ugdymą priklauso nuo pedagogų ir tėvų požiūrio, jų tinkamo pavyzdžio rodymo vaikams. Atsakingai perteikiant muzikinį ugdymą bus ugdomas vaikų kūrybiškumo supratimas. Muzikinės vaizduotės puoselėjimas turi būti kasdienio gyvenimo dalis ir reikštis per ugdymą ir šeimos gyvenimo būdą.

Pasak Petruilytės (2001) ir Kehily (2004) ikimokyklinėse įstaigose atsiranda erdvės, kurios padeda ugdytis vaikų vaizduotei, čia jie gali laisvai domėtis juos supančiu pasauliu, naudotis visomis ugdymo įstaigoje esančiomis priemonėmis, priimti pedagogų įvairiausias idėjas

ir jas perteikti savo veiklose. Šio amžiaus tarpsnio vaikui turi būti maksimaliai sukurtos galimybės atsiskleisti jų vaizduotei, saviraiškai, kūrybiškumui. Taip pat ikimokyklinio ugdymo įstaigose turi būti siekiama įvairinti ugdymo programą ir aplinką, kurios padėtų vaikams lavinti vaizduotę visose situacijose ir užtikrintų geresnius rezultatus.

Kunigėnienė (2020) rašė, kad išlaisvinta vaizduotė yra labai svarbi kiekvienam žmogui, kuri padeda kurti naujus vaizdinius, jausmus ir garsus. Vaikai nuo pat mažens pasižymi lakia vaizduote ir įgimtu kūrybiškumu. Tačiau bėgant laikui išoriniai slopinantys veiksniai veikia ją ir jos savybės silpsta. Vaizduotė gali būti ne tik gebėjimas kurti fantastines situacijas, bet leidžia mums sukurti ką nors naujo, spręsti įvairiausias iškilusias problemas.

Apibendrinant galima teigti, kad muzikinio ugdymo prigimtį ir svarbą buvo stengtasi paaikškinti nuo pat žmonijos atsiradimo pradžios. Bėgant amžiams buvo formuojami teoriniai, praktiniai ugdymo metodai, kurie tapo neatsiejama gyvenimo dalis šiandieniniame ugdyme. Ikimokyklinio amžiaus vaikas muzikinio ugdymo pagalba susipažįsta su juo supančia aplinka, savo vidiniu pasauliu, kurie jiems yra tam tikra bendravimo forma ugdant muzikinę kultūrą. Ji praturtina bei formuoja vaiko asmenybę, ugdo estetiškes pažiūras, muzikinius gebėjimus, meninio ugdymo supratimą. Vaiko raidoje vaizduotė užima svarbią vietą. Ji padeda kurti naujus vaizdinius, jausmus ir garsus. Vaikų vaizduotė labiausiai ugdoma per patirtinį ugdymą – tyrinėjimą, eksperimentavimą, improvizavimą, problemų sprendimą. Ugdymo ir ugdymosi aplinka skatina vaiko veiklą, smalsumą ir kūrybiškumą.

1.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ūgties psichofizinė charakteristika

Ikimokyklinio amžiaus vaikų raida – sudėtingas procesas, kuriame svarbų vaidmenį užima asmens prigimtis ir socialinė aplinka. Anot Ališauskienės (2003) raida yra toks procesas, kuriame dalyvauja ir vienas kitą veikia vaikas ir jo aplinka. Ugdytinių vystymasis vyksta visose gyvenimo sferose. Psichologijos mokslininkai vaiko raidą skirsto į fizinę, pažintinę ir socialinę.

Dodge (2007) rašė, kad ikimokyklinis amžius 3 – 5 gyvenimo metai yra ypatingi. Šiame amžiaus tarpsnyje jie pradeda pasitikėti žmonėmis, įgauna nepriklausomybės ir savikontrolės, mokosi įsitvirtinti socialiai priimtinais būdais. Vaikai yra labai smalsūs, norėdami kuo daugiau sužinoti jie daug tyrinėja ir eksperimentuoja savo aplinkoje. Bendraudami tarpusavyje jie vartoja daug žodžių, sudėtingas frazes ir sakinius. Tokiu būdu vaikai greičiau išmoksta suprasti vieni kitus ir aiškiau reiškia savo mintis, patirtis tampa turtingesnė. Be to ikimokyklinio amžiaus vaikai auga: tampa stiprūs, judrūs, geriau koordinuoja judesius. Montessori (2000) teigia, kad šis

vaikų amžiaus tarpsnis yra gana ilgas jų gyvenimo laikotarpyje. Tai yra labai svarbus gyvenimo etapas, kuris susijęs su santykių, aplinkos ir kultūriniu gilėjimu.

Pasak Žukauskienės (1996) išskirti galima keturias vaiko raidos sritis – emocinę ir socialinę, pažinimo, kalbos bei fizinę. Šios sritys tarpusavyje glaudžiai susijusios, todėl, ugdant vaiką, pedagogai turėtų atsižvelgti į kiekvieną sritį. Monkevičienė (2018) rašė, kad vaikų raida yra labai individuali ir netolygi:

- Vieniems raidos šuoliai įvyksta anksčiau, kitiems – vėliau.
- Tuos pačius gebėjimus gali įgyti skirtingu laiku.
- Vienose srityse vaiko raida gali būti spartesnė – pasiekimai aukštesni, kitose – lėtesnė, vaiko pasiekimai žemesni.

Todėl galima teigti, kad vaikų raidoje yra daugiau svarbūs individualūs, o ne amžiaus skirtumai, nes jų gebėjimai yra nevienodi.

Socialinė ir emocinė raida. Dodge (2007) rašė, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinė ir emocinė raida atspindi socializacijos procesą, kurio metu susipažįsta su vertybėmis ir tam tikrose aplinkose, visuomenėje priimtiniu elgesiu. Socialinė ir emocinė kompetencija yra būtina vaikų gyvenime, kuri ateityje lemia sėkmingą ikimokyklinio amžiaus vaiko ugdymą:

- Ši raidos sritis padeda vaikui tapti pasitikinčiu savimi, gebančiu formuoti gerus santykius su aplinkiniais žmonėmis.
- Kai reikia atlikti sudėtingesnes užduotis, padeda susikaupti ir būti atkaklesniam.
- Moko išreikšti nusivylimą, pyktį ir džiaugsmą.
- Padeda būti dėmesingesniam ir paklusti nurodymams.

Formuoti ir puoselėti socialinius ir emocinius įgūdžius lengviausia kol vaikai dar maži. Kadangi ikimokyklinio ugdymo įstaiga yra pirmoji formali vaikų aplinka, kurioje jie įgyja socialinių ir emocinių gebėjimų, todėl ši raida turi būti pedagogų dėmesio centre.

Socialinis vystymasis mokslininkų Lukoševičiaus ir Ruzgienės (1996) teigimu prasideda ankstyvame vaikų amžiuje. Didelę reikšmę vaikams perimti socialinį patyrimą turi kultūra, papročiai, gyvenimo būdas, religija, pedagoginiai veiksniai. Vaikai perimdami žinias, dalyvauja procese, kuriame adaptuojasi aplinkoje. Socialinė raida daugiau priklauso nuo įgytų socialinių įgūdžių ir ugdymo ypatumų, negu nuo paties vaiko amžiaus.

Pažinimo raida. „Pažinimas - tai procesas, kuriuo pažįstame ir suprantame mus supantį pasaulį. Pažinimo sąvoka siejama su išmokimo, suvokimo, atminties ir supratimo procesu“ (Ališauskienė ir kt., 2003, psl. 83). Ši sritis apima vaikų mąstymą, suvokimą apie pasaulį, pritaikymą tai ką išmoko. Ikimokyklinio amžiaus vaikų mąstymas yra kūrybiškas, mąstydami jie naudojami vaizduote. Vaikai daug klausinėja, eksperimentuoja, ieško informacijos, įgyja

supratimą apie žmones, jų kultūrą, bei aplinką. Taip išsivysto gebėjimas taikyti įvairius pažinimus. Monkevičienė (2018) išskyrė ikimokyklinio amžiaus vaiko konkrečias mąstymo operacijas:

- Vaikas mokosi stebėti ir tyrinėti visais pojūčiais;
- Bandydamas ir klysdamas tyrinėja, eksperimentuoja, klausinėja;
- Įveikia iššūkius, sprendžia problemas;
- Naudoja kūrybą.

Ikimokyklinio amžiaus vaikai mąsto kūrybiškai, mąstydami naudojasi vaizduote. Jie daug klausinėja, eksperimentuoja, ieško informacijos, įgyja supratimą apie žmones, jų kultūrą bei aplinką. Taip išsivysto gebėjimas taikyti įvairius pažinimus.

Dodge (2007) teigia, kad pažinimo raida atspindi intelekto veikimo principus. Ši sritis apima vaikų mąstymo, suvokimo apie pasaulį ir pritaikymą tai, ką jie išmoksta. Stebėdami vaikus ir jų pažinimo raidą išvelgtume jų tobulėjimus. Galima išskirti 3 pažinimo ugdymui tikslus:

- **Pažinimas ir problemų sprendimas.** Tai tikslingas informacijos suradimas ir panaudojimas. Vaikai stebėdami pateikia klausimus, ieško galimų sprendimų. Gebėjimas pritaikyti žinias skatina pažinimą.
- **Loginis mąstymas.** Vaikai informaciją kaupia ir, kad ją suvoktų lygina, rūšiuoja, klasifikuoja, skaičiuoja, atpažįsta tai, kas yra jau žinota ir patirta. Vaikai mąstydami logiškai, sistemina savo pasaulį, taip įgyja supratimą kaip jis veikia.
- **Mąstymas simboliais ir jų pritaikymas.** Įvairiausių daiktų panaudojimas ypatingu būdu, pavyzdžiui, įsivaizduojant, kad puodelis yra telefonas, įsivaizdavimas esant mama ar ugniagesiu. Mąstymas išlaisvina vaikus, leidžia jiems taikyti įvairias priemones ir pasitelkti vaizduotę.

Fizinė raida. Fizinę raidą mes suprantame kaip savaiminį dalyką, nes manome, kad ji vyksta natūraliai, be jokių pastangų. Tačiau tai yra klaidinga nuomonė. Fizinė raida skatina socialinę ir emocinę raidą. Šioje raidoje žmogus įgauna pasitikėjimo savimi, daugiau gali nuveikti, mieliau atlieka užduotis, kurios reikalauja daugiau pastangų. Taip atsiranda raidos ryšys tarpusavyje, kurios teigiamai veikia vaikų raidą.

Dodge (2007) teigė, kad fizinė raida yra tokia pat svarbi, kaip ir kitos sritys. Ikimokyklinio amžiaus vaikai yra labai energingi, jiems sunku ilgesnį laiką išbūti vienoje vietoje, sparčiai gerėja bendra fizinė būklė. Todėl galime pastebėti, kad vaikai, kurie yra geriau išsivystę fiziškai, gali įveikti sudėtingesnes užduotis ir prisiimti atsakomybę už savo fizinius poreikius, pavyzdžiui, patiems apsirengti. Kai vaikai pradeda suvokti, ką geba jų kūnas, jie

įgauna pasitikėjimo savimi ir daugiau imasi naujų ir daugiau pastangų reikalaujančių užduočių. Fizinė veikla yra labai svarbi vaikų sveikatai ir gerovei. Ikimokyklinukams fizinio aktyvumo ugdymas turi nemažai įtakos jų pažinimui, sveikatai, streso valdymui ir socialinei raidai.

Profesorius Laužikas (1993) įvairiais aspektais tyrinėjo ikimokyklinio amžiaus vaikų pasirengimą mokytis, bei muzikinę veiklą. Profesorius rašė, kad anksčiau muzikinę veiklą pedagogai dažnai pakeisdavo skaitymu, rašymu ar kitokia veikla. Taip muzikinė veikla, emocinė saviraiška buvo paliekama nuošalyje ir slopinama. Vaikai buvo liūdnesni, sunkiai susikaupdavo, emocijas išreikšdavo labai triukšmingai ir agresyviai. Stebėdami tokį ugdymo modelį galime teigti, kad muzikinė veikla ikimokyklinio amžiaus vaikui reikalinga ne tik muzikiniam tobulėjimui, bet ir išreikšti savo *emocinį pasaulį*:

- Atsipalaidavimas padeda atstatyti emocinę pusiausvyrą;
- Turi poveikį nuotaikai, šalina nuovargį;
- Sukelia teigiamas emocijas;
- Padeda atskleisti psichologines problemas (Erdonmez, 1997).

Muzika – vaikui yra ir kaip savita bendravimo forma su aplinka ir jį supančiais žmonėmis. Bendraudami, veikdami kartu su kitais vaikais jie turi didesnes galimybes socializuotis ir siekti užsibrėžtų tikslų. Todėl per muziką ir jos atlikimą vaikas panaudoja *socialinę aplinką*:

- Mokosi užmegzti ir palaikyti bendravimą;
- Atrasti bendrų interesų ir suprasti draugą;
- Stiprina toleranciją, pripažinimą kitai kultūrai, asmeniui (Ruud, 1998; Stige, 2002).

Socialinę – emocinę raidą mokslininkai traktuoja kaip vieną bendrą terminą, kuris yra susijęs su vertybių, žinių ir įgūdžių mokymusi. Daugelis jų išskiria veiksnius, kurie turi didelį tarpusavio ryšį ikimokyklinio ugdymo programoms bei vaikų mokymosi rezultatams:

- Šeimos veiksniai (Husted ir kt., 2007);
- Amžiaus tarpsnio programos nuoseklumas (Campbel, 2008);
- Vaikų aplinkos sąveikos kokybė (Burchinal, 2010);
- Pedagogų kompetencija ir jų tobulinimosi galimybės (Burchinal, 2010);

Minėti autoriai padarė išvadą, kad aukštos kokybės ikimokyklinis ugdymas gali paskatinti socialinę ir emocinę vystymąsi. Todėl ikimokykliniame vaikų amžiuje, ugdymo įstaigos turi prisidėti prie vaikų socialinio ir emocinio vystymosi ir taip formuoti mokymosi visą gyvenimą pagrindą.

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų psichofizinis ugdymas suteikia jiems galimybę įgyti naujų įgūdžių ir juos lavinti. Jie šiame amžiaus tarpsnyje pradeda

pasitikėti juos supančiais žmonėmis, įgauna nepriklausomybės ir savikontrolės, mokosi įsitvirtinti jiems socialiai priimtinais būdais. Bendraudami vaikai stiprina tarpusavio santykius ir toleranciją vienas kitam. Būtina atsižvelgti ir atsakingai ugdyti jų psichologinius ir fizinius poreikius, stengtis, kad jie būtų saugūs, tokiu būdu bus tinkamai formuojamas mokymosi visą gyvenimą pagrindas.

1.3. Muzikos poveikis ikimokyklinio amžiaus vaikui psichologiniu, fiziologiniu ir socialiniu aspektu

Daugelis muzikos psichologų nagrinėjo muzikos santykį su žmogumi, jos poveikį žmogui atliekant ar klausant muzikos. KTU Socialinių, humanitarinių ir meno fakulteto Audiovizualinių menų katedros profesorius Ambrazevičius (2014) rašė, kad „visuomenė klaidingai mano, jog muzikos psichologija – tai terapija, kuri padeda žmogui atsipalaiduoti ar spręsti iškilusias problemas. Ši mokslinė sritis apima kur kas daugiau nei muzikos poveikis žmogui. Tai tarsi psichologijos ir muzikos mokslo sankirta, tarp dalykinis mokslas, kuriam reikalingos ne tik psichologijos ir muzikos žinios, bet taip pat ir neblogas akustikos, sociologijos, anatomijos ir fiziologijos išmanymas“.

Nuo pat žmonijos atsirado pradžios muziką buvo naudojama kaip gydymo jėga. Aristotelis mokė, kad muzikos girdėjimas pakeičia žmogaus sielą. Šių laikų mokslininkai ir gydytojai atlieka daug tyrimų norėdami išsiaiškinti muzikos poveikį žmogui. Daugelis atliktų tyrimų parodė, kad muzika gali stimuliuoti smegenų bangas, kas klausytojui suteikia ramybės jausmą. Kiti tyrimai parodė, kad ankstyvas muzikinis ugdymas ir jo poveikis vaikui yra neįkainojama vertybė mokymuisi, kuri turi naudoti:

- Suvokimo įgūdžių ugdymui (kas turi įtakos vaiko kalbos gebėjimams);
- Erdvinis mąstymas (susijęs su matematiniais gebėjimais);
- Smulkiosios motorikos koordinavimas.

Skirtingai nei kitos disciplinos, muzika suaktyvina smegenų veiklą, skatina motyvaciją ir emocijas. Muzika turi unikalios žavesio, kuris gali sužadinti ikimokyklinukų smalsumą. Šiame amžiaus tarpsnyje muzikinis ugdymas atlieka labai svarbų vaidmenį vaikų intelektiniam vystymuisi, padeda atskleisti jų kalbinius įgūdžius ir ugdyti auklėtinių emocijas. Muzika pasiekia žmogaus protą per ausis, kuri veikia daugybę nervinių ląstelių. Moksliniai duomenys rodo, kad toks poveikis atsispindi žmonių fiziologijoje. Muzikos girdėjimas yra susijęs su garsu. Muzikiniai garsai nelygūs garsams, kuriuos mes girdime, nors jų fizikinė kilmė ir veikimas galime sakyti tapatūs. Todėl, galime teigti, kad muzika yra organizuotas garsų srautas. Muziką

galime vadinti ir aplinkoje girdimus garsus, tačiau kiekvienas suprantame ir perteikiame juos savaip. Muziką galime vadinti kaip savitą sąmonės būklės pakeitimo technologiją arba mediją: ji padeda patekti kitur, patirti tai, kas normaliai sąmonės būklei nepatiriama (Zakaraitė, 2005, psl 47).

Socialinių mokslų daktarė Aleksienė (2010) rašė, kad mes suaugusieji žinome, kad muzika gali praskaidrinti nuotaiką ar sujaudinti, pavyzdžiui, motyvuoja sportuoti greičiau ar ilgiau. Taigi galima teigti, kad muzika veikia visą žmogaus kūną, tačiau jos pajautimas ir reagavimas į ją daugiausiai lemia smegenų veiklą – tam tikri procesai smegenyse, kurie yra būtini muzikai suvokti. Muzikos atlikimo elementai – ritmas, garso aukštis, tembras ir kt. vienu metu „apdorojami“ tam tikruose smegenų pusrutulių centruose.

Kirchner (2022) teigė, kad veikiami tam tikros rūšies muzikai, vaikai gali gauti vienokios ar kitokios naudos. Ji pateikia keletą teigiamų muzikos poveikio padarinių vaikams:

- Moko ritmo pajautimo, kuris moko judėjimo ir skatina koordinaciją;
- Turi raminantį poveikį tam tikrose stresinėse situacijose;
- Didina savivertę;
- Moko bendrauti su aplinkiniais ir kt.

Campbell (2005) tyrinėjo Mocarto muziką ir jos poveikį ikimokyklinio amžiaus vaikui. Jie teigė, kad muzika padeda vaikams nusiraminti, atstato psichiką, stiprina smegenų vystymąsi. Mocarto efekto teorija, teigia, kad vaikai, kurie klausosi tam tikros rūšies muzikos, pavyzdžiui, klasikinės muzikos, bus labiau įgudę motorinių gebėjimų požiūriu, turės aukštesnius pažinimo įgūdžius, nei vaikai, kurie neklauso šios rūšies muzikos. Campbell (2005) rašė, kad Standfordo mokslininkų komanda įrodė, jog muzika smegenis priverčia sutelkti dėmesį, stimuliuoja smegenų dalis, kurios yra susijusios su dėmesio sutelkimu.

Campbell (2005) aprašė garsaus Paryžiaus fiziko Tomati tyrimo ryšį tarp klausymosi ir daugybės įgūdžių muzikai, kuris įrodė dirbdamas su vaikais turinčių psichologinių problemų ir mokymosi sunkumų. Jis teigė, kad klausia yra glaudžiai susijusi su pusiausvyra, laikysena, muzikalumu, dėmesingumu, kalbos įgūdžiais. Tomati atkreipė dėmesį, kad klausos sutrikimai dažniausiai būna emocinių sunkumų atspindys ir atvirkščiai. Skirtingas garsų dažnis ir ritmas skirtingai veikia žmogaus emocijas: aukšti garsai veikia labiausiai, suteikia daugiau energijos, sukuria ramybės jausmą, o klausydami žemų garsų sutrinka, pasimeta veikia neigiamai.

Dubodelova, Mačiulaitis (2012) aprašė muzikos terapeuto Campbello nuomonę į poveikį muzikai, kurią apibūdino kaip vieną iš pagrindinių meno rūšių, kurios pasižymi ypatingai dideliu emociniu poveikiu vaikui. Jie teigė, kad muzika turi įtakos ne tik emociniam suvokimui, bet ir pažinimui, estetiniam jausmui bei žmogaus poelgiams. Pati muzika yra auklėjimo elementas,

kuris vienaip ar kitaip sustiprina ar susilpnina žmogaus išgyvenimus. Ji svarbi kiekvienam žmogui savęs ieškojime, individualių patirčių įprasminimo priemonė, kurių vaizdinių pagalba dažnai atskleidžiama sąmoningai nesuvokiami jausmai ir mintys.

Rinkevičius (2006) teigė, kad per muzikos atlikimą yra sužadinama vaiko psichinė vaizduotė, fantazija. Vaikui klausant savo mėgstamos muzikos sukyla įvairiausi vaizdiniai, tarp kurių susidaro glaudus ryšys, tokiu būdu ypatingai veikiama vaizduotė ir psichinė veikla. Pasaulyje yra plačiai paplitusi muzikos terapija, yra manoma, kad jos pagalba muzikinių užsiėmimų metu yra slopinama įtampa, greičiau atsipalaiduojama.

Katinienė (1998) analizavo muzikologus, psichologus, estetikus (Gordoną, Teplovą, Vygotskį ir kt.), kurie nagrinėjo muzikos poveikį teoriškai ir išskyrė kai kuriuos muzikos komponentus:

- Emociją – kaip reakciją į skirtingus dirgiklius;
- Muzikinius vaizdinius, kurie atsiranda per išgyvenimus ir muzikos suvokimą;
- Mintis – kurios yra išgyvenamos klausomos muzikos.

Rinkevičius (2006) teigė, kad dažnas vaikas reaguoja į muziką ir yra muzikalūs, pasižymi emociniu jautrumu, mąsto vaizdiniais. Nemaža dalis psichologų rašo apie egzistuojantį daiktinį mąstymą vaiko psichikoje. Vaikas suvokdamas muziką jos neskaido ir nediferencijuoja. Dažnai klausydami jiems žinimo kūrinio išgyvena ir save sutapatina su suvokiamu kūriniumi.

Be psichologinio poveikio, muzika turi ir fiziologinį. Muzikinė veikla, o ypatingai ritmo pojūtis padeda sustiprinti vaiko judėjimo įgūdžius. Campbell (2005) aprašė muzikos poveikį fiziologiniu aspektu, jį nemažai tyrinėjo ir teigė, kad muzika stiprina fizinį aktyvumą, dvasinį tobulėjimą ir socialinį bendravimą. Muzikos pagalba o ypatingai ritmas padeda suvienyti savo vidinį ir išorinį pasaulį kasdieniame bendravime. Muzikos ir judėjimo sukurtas kūno ir proto ryšys moko vaikus fiziškai išreikšti savo mintis ir emocijas. Tai svarbu ne tik bendravimui, bet ir aktyvinant motorinį vystymąsi, kuriuo bus išugdyti tikslingi judesiai ir kryptingas mąstymas. Campbell (2005) rašė, kad fiziniai žaidimai sustiprina judesių ir minčių ryšius, vaikai šokdami ir judėdami praplečia savo erdvės suvokimą, sužino, kokia laikysena leidžia jaustis patogiai.

Muzikiniai užsiėmimai natūraliai skatina ikimokyklinukų vaikų fizinį vystymąsi. Padeda vaikui pajusti, suvokti muziką per judėjimą, kuris jiems yra kaip nesibaigiantis žaidimas vienam ar su draugais. Vaikai šokdami, tyrinėdami instrumentus ar užsiimdami kita muzikine veikla skatina savo smalsumą, meilę garsui ir judesiui. Vaikas per judėjimo džiaugsmą ir muzikos lydymus garsus, gali džiaugtis begaline gyvenimo įvairove. Fiziniai pojūčiai, judrieji žaidimai, dainelės ar kita aktyvi veikla padeda vaikui anksti pradėti mokytis. Muzikinių žaidimų pagalba vaikai yra skatinami klausyti, dainuoti, ritmiškai atkartoti judesius ir pan. taip vaikai

įpranta jausti muzikos ritmą. JAV nacionalinė mokslų akademija (2010) atliko tyrimą, kuriuo teigė, kad mažiems vaikams muzika atrodo daug patrauklesnė nei kalba, nes jie gimsta su įgimtu gebėjimu ir noru ritmingai judėti. Todėl muzika ir judesys yra neatsiejami nuo mažų dienų. Taip pat tyrimai rodo, kad ikimokykliniame amžiuje muzikos mokymasis – grojimas, skatina vaikų smulkiosios motorikos įgūdžių vystymąsi. Muzikos ir judesio pamokos taip pat tobulina sudėtingus judėjimo įgūdžius, tokius kaip šuoliavimas, šokinėjimas, praleidimas.

Budinavičienė (2005) aprašė, kaip muzikinės pratybos veikia ikimokyklinio vaiko suvokimą į muziką ir jų motorinį vystymąsi. Judesių naudojimas, leidžia pabrėžti kūrinio charakterį, dainavimas ar muzikos klausymas pritariant ritmingam judėjimui padeda vaikams geriau suvokti kūrinio turinį, greičiau jį įsiminti. Pedagogė išskiria, kad ritmo pajautimas ankstyvame vaikų amžiuje lavinamas per judesį:

- Plojimą;
- Trepsėjimą;
- Šokinėjimą;
- Lingavimą;
- Imituojant personažus;
- Keičiant judesius pagal muzikos charakterį, garsų stiprumą.

Campbell (2005) akcentavo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai nepastebimai greitai bręsta, auga ir tobulėja. Jų gebėjimas judėti, dainuoti, išlaikyti ritmą ir išreikšti save išauga labai daug. Šio amžiaus vaikų poreikių skatinimas per muziką geriausiai tinkamas derinti su nuolatinio ritmo lavinimu, taip sužadinama yra klausa ir ankstyvieji socialiniai įgūdžiai, kurie sustiprina protą, elgesį bei fiziologiją. Campbell aprašė daktaro Vudo, vyriausiojo Grėjaus medicinos mokyklos neuropsichologo atliktą tyrimą, kuriuo patvirtino, kad ikimokyklinio amžiaus vaikams geriausiai sekasi mokytis fiziškai. Vieno atlikto tyrimo duomenimis šio amžiaus vaikams lankiusiems dainavimo pamokas du kartus per savaitę, geriau sekėsi abstrakčiai mąstyti, improvizuoti, buvo originalesni ir pasižymėjo geresniais kalbos įgūdžiais bei fizine koordinacija.

Edwards, Usher (2002) pabrėžia, kad šiandieninėje visuomenėje švietimas ir ugdymas yra pripažįstamas kaip prioritetinga sritis, kuri akcentuoja siekį užtikrinti lygiateisį kokybišką švietimą kiekvienam asmeniui bei skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. Dėmesys turi būti skiriamas ne rezultatams stiprinti, bet nukreiptas į patį pažinimo procesą. Ikimokykliniame vaikų amžiuje nėra svarbu orientuotis į rezultatus, vaikui svarbiausias yra pats muzikinis procesas. Turi būti siekiama, kad muzika padėtų ugdytiniui tapti savarankiškesniu, gerintų socializaciją. Aleksienė (2016) teigė, kad muzikinis ugdymas, muzikos terapijos taikymas ir visų vaikų įtraukimas į veiklą, lavintų ugdytinių kūrybiškumą ir muzikinę vaizduotę. Mokytojas

turėtų atsižvelgti į kiekvieno auklėtinio gebėjimus, sudarytų visiems tinkamas sąlygas reikštis mėgstamoje srityje: dainuoti, groti, kurti, improvizuoti ir kt.

Socializaciją galima apibūdinti kaip visuminę aplinkos įtaką, kuri vaikui sudaro sąlygas dalyvauti visuomeniniame gyvenime, suvokti kultūrą. Ne tik tėvai, bet ir pedagogai turi kryptingai skiepyti ikimokyklinio amžiaus vaikams teigiamus socialinius bruožus ir savybes. Per socialinį ir kultūrinį poveikį vaikas yra įjungiamas į visuomeninį gyvenimą, o vėliau pats į jį įsijungia bei dalyvauja pagal savo jėgas (Juodaitytė, 2003).

Vaiko socialinę patirtį nulemia bendravimas su suaugusiais žmonėmis – tai yra šeima ir pirmiausia mama, kuri padeda jam rengtis gyvenimui. Ugdymas tampa reikšmingu vaiko socialinės patirties plėtojimo keliu bei aplinka. Šeimoje vaikas išmoksta kalbėti, susipažįsta su dorovinėmis, estetinėmis bei kultūrinėmis vertybėmis. Vaikai, kurie nuo pat mažens girdi dainuojamas mamų lopšines, sekamas pasakas, jie greičiau yra atvedami į estetinį ir kultūrinį gyvenimo supratimą. muzikavimas kartu šeimoje, vaikai pradeda išmokti išreikšti save, gerbti kitų erdvę. Pagarba, bendradarbiavimas ir darbas komandoje yra svarbūs socialiniai įgūdžiai, kuriuos vaikas privalo išsiugdyti. Visiems yra gerai žinoma, kad muzika skatina bendradarbiavimą. Muzikuojant vaikams kyla vienybės jausmas, kurio jie siekia bendraudami ne tik su suaugusiais, bet ir su bendraamžiais. Muzikinės vertybės turtina kiekvieno asmens emocinį gyvenimą, tenkina meninės raiškos poreikius. Vaikas bendraudamas muzikos pagalba su aplinkiniais įgyja socialinės patirties, tolerancijos.

Vėliau, dar viena artima aplinka vaikui tampa ikimokyklinio ugdymo įstaiga. Čia pirmą kartą vaikas susipažįsta su didele grupe bendraamžių ir pedagogų. Pirmasis ikimokyklinio ugdymo įstaigos uždavinys yra suderinti pereinamąjį periodą iš kūdikystės į vaikystę, supažindinti vaiką su platesniu požiūriu į pasaulį. Vaikai čia turi daugiau galimybių judėti, mokosi fiziškai išreikšti save, susipažįsta su juos supančia aplinka. Village (2019) pedagogė – edukatorė, rašė, kad vaikai, kurie lanko ikimokyklinio ugdymo įstaigą, dalyvauja muzikos pamokose, bendrauja su bendraamžiais daug greičiau padeda jiems suprasti, kad mokymdamiesi kartu gali nuveikti daug daugiau. Muzika turi tiesioginį poveikį vaikų bendravimui: stiprina ryšį tarp vaikų ir jų tėvų, kai tampa vyresni, suteikia jiems įgūdžių užmegzti socialinius ryšius. Mokslininkai pastebėjo, kad per muziką įgytus socialinius gebėjimus vaikai lengviau juos pritaiko, bet kokioje kitoje veikloje. Įgyti socialiniai ir emociniai išgyvenimai padeda vaikui geriau vertinti save ir aplinkinius, padeda valdyti emocijas, įveikti įvairias baimes, lengviau išreikšti jausmus ir bendrauti su aplinkiniais žmonėmis.

Muzika atlieka įvairias socialines funkcijas, tenkina individualius vaiko interesus, sudaro sąlygas atsiskleisti kūrybiniais gebėjimams ir jos formų sklaidai. Socialinės atskirties

problemas galima sėkmingai spręsti įtraukus vaikus į kultūrinę aplinką. Taip muzika ugdytų vaikų mąstymą, kurį veikia visa muzikinių socialinių funkcijų įvairovė (Andrijauskas, 2003):

- Informacinės ir komunikacinės;
- Estetinės;
- Dorovinės ir auklėjamosios.

Šinkūnienė (2012) teigė, kad muzika neabejotinai turi didelę socialinę prasmę vaikų savarankiškumui ir socializacijai. Tai puikus būdas ugdyti socialinius, bendravimo įgūdžius, savo emocijų atpažinimui. Atlikti tyrimai rodo, kad vaikai dalyvaudami interaktyvioje muzikinėje veikloje, jie yra labiau linkę mokytis ir rodyti savo emocijas. Tai rodo, kad muzika padeda sukurti ryšio jausmą, verčia juos norėti daugiau įsitraukti, suteikia jiems galimybę daugiau sužinoti apie skirtingas emocijas. Vaikų įtraukimas į muzikinę veiklą gali lemti jų aktyvumą ir raidos ugdymosi kokybę.

Andriekienė ir Seneckaitė (2001) savo įžvalgose apie vaiko socializaciją aprašė Mockevičienės įžvalgas, kuri akcentavo, jog vaiko socialinį patyrimą yra būtina plėsti, nes ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje vaikas tampa bendruomenės nariu, pratinasi pastebėti ne tik save, bet ir kitus, ką nors veikiant kartu pasitarti, bendrauti. Mokslininkė Mockevičienė (2001) teigia, kad vaikų ugdymas darželyje turėtų tapti kūrybiniu procesu. Pedagogai turi gebėti skatinti vaikų individualią saviraišką, kaupti individualią patirtį.

Ikimokyklinis vaikų amžiaus tarpsnis yra neįkainojama vertybė, kuriame kiekvienas vaikas yra savitas. Todėl turime suteikti vaikui kuo daugiau kultūrinės ir socialinės patirties, siekti sudaryti kuo tinkamesnes sąlygas jam atsiskleisti ir tobulėti. Pedagogas turi sukurti kuo geresnę aplinką. Vaikų bendravimas su aplinkiniais turi būti grindžiamas vaikų patirtimi ir kuo įvairesne raiška. Vaikui vis labiau pažįstant pasaulį, nauji patyrimai turi būti siejami su nauja patirtimi, vaikas turi būti gerbiamas kaip asmenybė, turi būti ugdomas atsižvelgiant į individualias savybes (Andriekienė, Seneckaitė, 2001).

Apibendrinant galima teigti, kad muzikinis ugdymas ikimokyklinio amžiaus vaikui yra svarbus visais aspektais: fiziologiniu, psichologiniu ir socialiniu. Muzika ir psichologija tai – sankirta, tarp dalykinis mokslas, kuriame reikalingos ne tik psichologijos ir muzikinės žinios, bet taip pat ir sociologijos, anatomijos ir fiziologijos išmanymas. Judėjimas padeda vaikams suvienyti savo vidinį pasaulį kasdieniam bendravimui, kūno ir proto ryšys moko juos fiziškai išreikšti savo mintis ir emocijas. Muzika atlieka įvairias socialines funkcijas, tenkina individualius vaiko interesus, sudaro sąlygas atskleisti kūrybiniams gebėjimams. Įtraukus vaiką į kultūrinę aplinką, galima sėkmingai spręsti socialines problemas. Muzika sukelia teigiamas

emocijas, aktyvina mąstymą, teikia peno vaizduotei, padeda išlaikyti tarpasmeninius santykius, stiprina toleranciją kitiems.

2. MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS LAVINIMAS IKIMOKYKLINIAME VAIKŲ AMŽIUJE

2.1. Muzikinę vaizduotę skatinantys ir slopinantys veiksniai

Šiuolaikinis vaikas daug laiko praleidžia prie išmaniųjų įrenginių, televizoriaus, o tai neabejotinai daro neigiamą įtaką vaiko vaizduotei. Filosofas Sabolius (2018) teigė, kad turime išmokyti gyventi kuo mažiau naudojant technologijas, kurios stabdo vaizduotės lavinimo procesus ir kuo daugiau sudaryti sąlygų ikimokyklinukams turtinti vaizduotę.

Ugdytinių vaizduotės lavinimui svarbu neperkrauti jų dienos tvarkės veiklomis, reikia leisti kartais vaikui pačiam laisvai, kūrybiškai užsiimti jam patinkančia veikla. Įtempta dienos tvarkė slopina jų vaizduotę. Kunigenienė (2020) rašė, kad šiuolaikiniai vaikai vis daugiau laiko praleidžia prie televizoriaus ir kompiuterio ekranų. Jų mėgstamuose animaciniuose filmukuose personažai turi iš anksto sugalvotus vardus, charakterius, kitas savybes, kas slopina, o ne skatina vaizduotės lavinimo. Reikėtų kuo daugiau su vaikais kurti savas istorijas, leisti jiems improvizuoti, kas duotų nepalyginamai daug gerų emocijų ir būtų naudingiau vaiko raidai. Mayesky (2013), Mills (2014) teigė, kad laisvas, neįpareigojantis, savarankiškas užsiėmimas skatina mažųjų mąstymą, vaizduotę, kūrybiškumą ir gebėjimą perteikti naujas idėjas ir sprendimus. Ikimokyklinukai savo mintyse gali sukurti neįtikėtinus vaizdinius, svarbu suteikti jiems palankias sąlygas vaizduotei ir kūrybiškumui reikštis. Šeimos nariai ir pedagogai turėtų nekritikuoti vaikų idėjų, turi priimti jas, kitu atveju suaugusiųjų požiūris ir kritika slopins vaiko pasitikėjimą, menkins jo savivertę ir norą kurti.

Girdzijauskienė (2005) teigia, kad šiuolaikinis ikimokyklinukų ugdymas reikalauja iš pedagogų intensyvaus kūrybinio proceso. Todėl didelis dėmesys yra kreipiamas į vaiko muzikinės vaizduotės ugdymą bei jos lavinimo ypatumus:

- Kūrybiškas muzikos išraiškos priemonių taikymas;
- Muzikos garsų perteikimas kūno judesiais, veido mimikomis;
- Gebėjimas palyginti klausomus kūrinius.

Wagner (2014) nuomone, vaizduotės ir kūrybiškumo įtraukimas į ikimokyklinukų veiklas atliks itin svarbų vaidmenį ruošiant vaikus būti sėkmingais tolimesniuose gyvenimo etapuose. Pasak Jautakytės (2014) vaizduotė lavina kūrybiškumą ir galimybes manipuluoti informacija, piešti, pasakoti istorijas, įsitraukti į vaidybinius žaidimus. Vaikų kūrybiškumui ir vaizduotei lavintis didelės įtakos turi klausimai, kurie skatina mąstymą užduodant atviro tipo klausimus, raginant vengti paprastų atsakymų, skatinantį eksperimentavimą, pagiriant ugdytinius, kurie pateikia netikėčiausius atsakymus. Ikimokyklinėse ugdymo įstaigose

vaizduotės ir kūrybiškumo ugdymas daugiausiai siejamas su menine - muzikine veikla, įvairiais renginiais, projektais, žaidybine veikla. Emberton (2013, p. 30) rašė, kad tokios veiklos mažiesiems gali pažadinti jų vaizduotę, įgalinti mintis kurti naujus vaizdinius, gerina kūrybinį mąstymą, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius. Todėl yra būtina skatinti vaikų vaizduotę per įvairius eksperimentus, tyrinėjimus, įvairių netradicinių medžiagų naudojimą, įvairiausių probleminių klausimų skatinančių apmąstymus pateikimą. Taip pat vaizduotės lavinimui yra be galo svarbi aplinka, ji turi būti kuo turtingesnė, nuotaikingesnė, tenkinanti įvairius vaikų interesus, emociškai saugi.

Psichologė Kunigėnienė (2020) išskyrė pagrindinius vaizduotės lavinimo veiksnius:

- **Žaidimas ir žaismė.** Autorė žaidimus apibūdina kaip išmokstamą veiklą, kuris turi turėti tikslą ir taisykles, priešingai nei žaismė – ji yra siejama su kūrybiška, laisva veikla, leidžiama vaikui patirti daugiau laisvės, nėra nustatomų jokių taisyklių, per kurį atsiskleidžia vaikų meninės veiklos formos. Ikimokyklinio ugdymo rekomendacijose (2021) žaismės kontekstas išskiriamas kaip prioritetinga veikla, kuri skatina ikimokyklinio amžiaus vaikus mąstyti, tyrinėti, žaisti savo vaizduote: kūnu, kalba. Vienu metu vaikas gali ne tik žaisti, bet ir piešti, pašokti ir padainuoti. Integracija į kitas meno rūšis ikimokyklinio amžiaus vaikus skatina daug eksperimentuoti. Žaidimai ir vaiko sugalvotos veiksmo formos vaizduotės lavinime yra patys svarbiausi dalykai. Reikėtų vengti išankstinių taisyklių, tai turėtų būti visiškai laisva veikla. Žaidžiant ugdytiniai patiria laisvę, todėl žaidimas jiems turi būti kūrybiškumo procesas teikiantis malonumą.
- **Žaidimai su laisvomis, neįpareigojančiomis detalėmis.** Vaizduotė vaikams ypatingai lavinasi nuo 3 iki 7 metų, todėl šiame amžiaus tarpsnyje labiausiai dominuoja žaidimai. Auklėtiniai žaisdami mokosi būti dėmesingi ir išreikšti savo emocijas. Šiame vaikų raidos etape svarbūs yra žaislai. Vertingiau būtų rinktis įvairius konstruktorius, netradicines lipdymo medžiagas, įvairias gamtines priemones, atsitiktinius buityje naudojamus daiktus, kuriais, pasitelkę vaizduotę, vaikai gali patys susikurti įvairiausių žaislus ar objektus.
- **Žaidimas kartu su vaiku.** Ugdytiniais augant, psichologai pataria suaugusiems kuo daugiau bendrauti ir žaisti kartu. Tėvai su vaikais gali žaisti įvairiausių stalo žaidimus, užsiimti kitokiais mąstymą skatinančiais žaidimais. Tokios veiklos padės ikimokyklinukams išmokti spręsti problemas, improvizuoti, lavinti vaizduotę, ugdyti kūrybiškumą, padės išmokti susikoncentruoti.
- **Patirtinė laisva procesinė veikla.** Atsižvelgiant į vaikų amžių reikėtų pasirinkti kuo įvairesnes dailės raiškos priemones, kurios suteiktų jiems daugiau galimybių laisvai kurti.

Laisva ir spontaniška veikla, kuri paremta patirtiniu ugdymu, skatina suvokimo refleksiją grafinėje raiškoje. Eksperimentavimas įvairiomis raiškos priemonėmis skatina auklėtinių vaizduotę. Vaikas laisvai eksperimentuodamas be suaugusiųjų pagalbos sukuria savo vidinį pasaulį. Pedagogai ir tėvai turėtų palaikyti ugdytinius. Suaugusiųjų pagarba ir dėmesys skatins vaikų kūrybiškumą, pasitikėjimą savo jėgomis, smalsumą.

- **Knygų skaitymas vaikams.** Reguliarus knygų skaitymas lavina vaiko kūrybiškumą ir vaizduotę. Čia labai svarbus yra suaugusiojo vaidmuo. Skaitydami jie turėtų užduoti vaikui kuo įvairesnius, įdomesnius, provokuojančius klausimus, kurios skatintų vaikų mintis veikti netikėtomis kryptimis.
- **Vaiko pažintinių gebėjimų lavinimas.** Vaikams labai svarbu tiesioginiai įspūdžiai ir patirtys. Kelionės, muziejai, koncertai, parodos ir pažintinės vietos, kurios padeda žadinti jų vaizduotę. Kuo ugdytiniai daugiau patirs ir pažins, tuo bus platesnis vaizduotės laukas.

Kalifornijos valstijos universiteto Los Andželo ankstyvojo ugdymo profesorė Barbour (2016) teigia, kad labai svarbu yra sukurti vaikams tokią aplinką, kuri skatintų juos per muziką ir judesį išreikšti save. Vaikai mėgsta dainas, kuriose galima šokti ir judėti, tokiu būdu auklėtiniai gali būti kūrybiški ir pasitelkdami vaizduotę nevaržomi judėti. Pedagogė akcentuoja, kad pagrindinis aspektas, kuris efektyviai lavina ikimokyklinukų vaizduotę turi būti žaismingos, interaktyvios ir džiaugsmingos muzikinės veiklos. Autorė išskiria šešis muzikinės vaizduotės skatinimo būdus:

- **Muzikos klausymas.** Būtina užsiėmimo metu leisti vaikams klausytis profesionalios muzikos: klasikinės, džiazo, liaudies ar kt. Tokia muzika ne tik ugdytų jų muzikinį skonį, bet ir skatins juos interpretuoti, kurti.
- **Aktyvus muzikos klausymasis.** Ugdytiniais būtina padėti klausytis muzikos kūrinių. Klausimai turi būti pateikti prieš pradėdami klausyti muzikos, gerai apgalvoti, kurie padės paskatinti aktyvų klausimąsi, taip nukreipsime vaikus į garso tyrinėjimus.
- **Muzikiniai žaidimai ir taisyklės.** Prieš pradėdami žaisti, turite įsitikinti, kad vaikai gali atpažinti garsines ir vaizdines priemones. Pavyzdžiui: pasiūlykite ikimokyklinukams klausant muzikos improvizuojant judėti po visą salę, bet pastebėjus sutartus ženklus (muzikos sustabdymas, šviesų pritemdymas, tambūrinio skambėjimas ar kt.) laikas sustoti.
- **Savarankiškas priemonių pasirinkimas.** Paprastos priemonės, tokios kaip: spalvotos skarelės, lankai, kamuoliai ar kt., gali padėti paskatinti vaikus kūrybiškai judėti.
- **Prisijunkite.** Aktyvus pedagogo įsitraukimas į muziką ir judėjimą, gali padėti auklėtiniams laisviau išreikšti save. Būtina prisiminti, kad vaikai stebi mokytoją, aktyviai dalyvaus veikloje tik tada, jei jūs žaisite kartu su jais.

- **Muzikos įtraukimas ir kūrybiškas judėjimas visą dieną.** Pasiūlykite ne tik vaikams, bet ir auklėtojoms visą dieną įtraukti muziką ir judesį savo veiklose ar laisvu metu. Pastebėsite, kad jūsų grupė taps ne tik džiaugsminga aplinka vaikams, bet kartu padės ir patobulinti temines užduotis ir dar daugiau.

Profesorės teigimu, tokios netradicinės veiklos ne tik skatins vaikus išreikšti save, bet svarbiausia, kad jos dar labiau lavins ikimokyklinukų vaizduotę ir kūrybiškumą.

Bereševičus (2016) teigė, kad kasdienybėje susiduriame su vis didesniais iššūkiais, per kuriuos atsiranda didesnė būtinybė skatinti vaikų vaizduotę įvairiausiais veiksniais. Tačiau mokslininkai nėra priėję prie bendros nuomonės ar vaizduotė yra įgyjama savybė, ar išugdytas gebėjimas. Tačiau ją galime suprasti labai įvairiai – kaip gebėjimą sukurti tai ko nėra. Svarbiausia yra gebėjimas sąmonėje atgaminti regėtus vaizdus, uos pritaikyti ir mokėti juos keisti į naujus vaizdinius. Pedagogai praktinėje veikloje, sutinka su vieninga nuomone, kad svarbiausia laikytis nuostatos, jog vaizduotė galima išugdyti. Kaip lavinti ją yra prigalvota labai daug būdų. Atlikti įvairiausių pratimus su ikimokyklinio amžiaus vaikais galima tiek individualiai, tiek grupėse. Atliekant vaizduotės lavinimo veiklas trukmė turėtų atitikti siekiamus tikslus. Norint sutelkti mažų vaikų dėmesį, reikėtų iliustruoti mokomąjį dalyką, kuris padės pagerinti dėstomos medžiagos įsiminimą.

Bereševičius (2016, psl. 16-18) išskiria šiuos vaizduotės lavinimo veiksnius:

- **Daikto atkūrimas vaizduotėje.** Reikia atsisėsti patogiai, pasidėti priešais kokį nors daiktą, atsipalaiduoti, susikaupti ir žiūrėti kokias 5 minutes į pasirinktą objektą. Užsimerkti ir įsivaizduojamoje erdvėje mėginti atkurti kuo daugiau detalių. Tokią procedūrą galima daryti kelis kartus.
- **Scenos vaizduotėje.** Pasakojimo įsivaizdavimas. Karšta vasaros diena. Stovite kaimo pakraštyje prie kokio nors medžio. Girdite dūzgiančias bites, arklio šnopavimą. Vežimas sustoja prie jūsų. Pasikalbate su vežiku. Žmogus jums paduoda puodelį. Burnoje pajuntate šieną kvepiantį dar šiltą karvės pieną. (Tokį pasakojimą būtų galima kurti vaikams paprašius užsimerkti, naudojant įvairiausių esančius aplinkoje daiktus, kurie vaikams palengvintų viso pasakojimo kuo sklandesnį įsivaizdavimą).
- **Veiksmai vaizduotėje.** Paprašykite vaikų, kad jie įsivaizduotų, kad kažką veikia: plaukia, tapo, groja kokiu nors muzikos instrumentu ar atlieka kokius nors kitokius veikslus, kurie tobulina profesinius valdymo įgūdžius.
- **Susitikimai.** Vaizduotėje galime susitikti su realiais ir įsivaizduojamais žmonėmis. Susitikimo metu galime užmegzti su jais pokalbį, pasiteirauti jo nuomonės jums rūpimais klausimais.

- **Įsivaizduojamos kelionės.** Vaizduotėje vaikai gali keliauti po įvairiausias vietas: džungles, kalnus, dykumas, vandenynus, pasakų šalis. Galima nusukti į pačių įsivaizduojamas įvairiausias planetas. Galime keliaudami pavirsti įvairiausiu vabalėliu. Įsivaizduojamose kelionėse reikia stengtis atrasti ir pastebėti kuo daugiau įdomybių. Geriau laikytis tokio principo ir keliauti po jau geriau žinomas ar lengviau įsivaizduojamas vietas.
- **Empatija.** Įsivaizduokite ką jaučia daiktas prie kurio prisiliečiate. Atsiminkite, kad jo jutimo organai ir fizinės savybės yra jūsų. Kaip jūs jaustumėtės, elgtumėtės jei būtumėt jis. Ieškokite sąsajų su pojūčiais ir emocijomis, kuriuos jaučiate patys.

Dodge (2007) teigė, kad vaikų vaizduotei skatinti labai svarbus yra vaidmenų žaidimas, kuris yra vienas iš svarbiausių vystymosi ir ugdymosi veiksnių. Ji teigė, kad įgyvendinant ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymo programą, turi būti įrengiamos erdvės, skirtos vaikų vaizduotei ir kūrybiškumui skatinti. Vaidmenų žaidimai erdvėje ugdytiniai pabėga nuo tikrovės apribojimų ir su kuo nors susitapatina, vaidina, išgalvoja įvairiausias situacijas. Žaisdami tokius žaidimus jie ima geriau suprasti supantį pasaulį. Pradedantiems žaisti, įrengtoje erdvėje turi būti kuo konkretesni daiktai. Kuo mažesni vaikai, tuo svarbiau pradėti nuo tikroviškesnių priemonių – puodų, keptuvių. Vyresniems ugdytiniais, kurie geba geriau pasitelkti vaizduotę, galima suteikti daugiau kūrybinės laisvės: duoti jiems kartoninių dėžių, audeklo atraižų ir panašiai. ikimokyklinukai įsijautę į kokį nors vaidmenį sugeba mėgdžioti, išreikšti visokias mimikas, elgesį ir kalbos stilių. Pradėdami žaisti jie imituoja vieno kito žmogaus ar gyvūno veiksmus. Taip pat naudodami įvairiausius daiktus inscenizuoja juos. Ankstyvuosiuose žaidimuose vaikai imituoja matytus daromus veiksmus, vėliau jie sugeba nupasakoti, o dar vėliau suvaidinti tikras gyvenimiškas scenas.

Norint skatinti mažųjų vaizduotę, reikia gerai apsvarstyti tai, ką siūlome ir duodame. Įvairių priemonių gausa įkvepia ikimokyklinukus lanksčiai ir kūrybiškai mąstyti. Skatindami vaikus tyrinėti, suteikiame jiems daug jutiminių patirčių ir galimybę kurti. Ugdytinių vaizduotė ir kūrybiškumas praturtinami per jų supratimą apie aplinkinius veiksmus ir meną. Visos kūrybinės patirtys glaudžiai kuria galingus ryšius jų smegenyse. Vaizduotė siejama yra su susikaupimu, savarankiškumu, noru tyrinėti ir išradingumu. Vaikai bendraudami su aplinkiniais žmonėmis, pasakodami istorijas įžengia į savo įsivaizduojamus pasaulius, tokiu būdu tobulina savo kūrybiškumo ir vaizduotės gebėjimus.

Suaugusieji dažnai nevensia perdėto kišimosi į vaikų savarankišką veiklą ir net visiškai neįžvelgdami neigiamų pasekmių, jie gali slopinti savo auklėtinių mąstymą. Kunigėlienės (2020) teigimu, pedagogų ir vaikų santykiai turi būti grindžiami pasitikėjimu ir pagarba. Pedagogai bei

tėvai turi būti ypač dėmesingi vaikui ir jo atliekamoms veikloms, tačiau, kad vaiko vaizduotė nebūtų slopinama, suaugusieji turi jų vaizduotės neužgožti. Pedagogė išskyrė slopinančius veiksnius:

- **Nepatenkintas smalsumas. Nekūrybingi ar pavargę tėvai.** Tai yra labai didelė viso pasaulio socialinė problema. Žmonės daug dirba, siekia karjeros, o vaikų noras žaisti sukelia susierzinimą. Tėvai turėdami daug rūpesčių pamiršta vaikų smalsumą ir nesistengia, net galime sakyti, kad nenori žinoti į vaikams rūpimus klausimus. Taip patys net neapgalvodami slopina vaikų smalsumą ir vaizduotę.
- **Kontroliuojami žaidimai.** Kai nurodoma kaip vaikas turi žaisti, taip slopinama vaiko vaizduotė, ribojama laisvė, kūrybiškumas.
- **„Protingi“ žaislai.** Šiuolaikiniai žaislai yra paruošti galutiniam naudojimui. Žaislas, kuris atlieka tam tikrus veiksmus, slopins vaiko kūrybiškumą ir vaizduotę. Tokiais žaislais žaidžiant vaikui neprireiks pasitelkti savo vaizduotės ir kūrybiškumo.
- **Į rezultatus orientuota meninė veikla.** Nereikėtų vaikui nurodyti tam tikrų apibrėžimų kaip vieną ar kitą dalyką reikėtų atlikti. Tokie veiksmai slopina ikimokyklinukų vaizduotę ir kūrybiškumą, ugdysis nepasitikėjimas savo jėgomis.
- **Animaciniai filmukai.** Šiuolaikiniai vaikiški filmukai neskatina vaizduotės lavinimo. Juose personažai turi iš anksto numatytus charakterio bruožus, pomėgius, todėl neskatina vaikų kūrybiškai mąstyti ir slopina jų vaizduotę.
- **Nepagarba vaikui ir jo veiklai.** Kada vaikas yra nuolatos neišklausomas, pertraukinėjamas, raginamas kuo greičiau pasisakyti ar nuolatos nutraukiama jo žaidybinių veiklų, neleidžiama laisvai būti savo vaizduotės pasaulyje.
- **Nuolatinis IT naudojimas.** Dažnai patys tėvai slopina mažųjų vaizduotę, jiems suteikdami galimybes kuo daugiau laiko praleisti prie kompiuterių ar telefonų, kurios laikui bėgant kenkia vaizduotei ir kūrybiškumui.

Ikimokyklinio amžiaus vaiko vaizduotės lavinimas ypatingai svarbus šiuolaikiniams vaikams. Tikėtina, kad daugiau laiko praleidžiantiems prie išmaniųjų įrenginių yra slopinamas jų mąstymas, todėl būtina išmokyti kontroliuoti bei mažinti naudojamą jais.

Apibendrinant galima teigti, kad muzikinės vaizduotės skatinimas ikimokyklinio amžiaus vaikui yra ypač reikšmingas šiame gyvenimo etape. Kūrybiškumo ugdymas ikimokyklinėse įstaigose, turi būti daugiausiai siejamas su menine veikla, įvairiais renginiais ir projektais, žaidybiniu veikla. Taip pat vaizduotės skatinimui didelę reikšmę turi aplinka, ji turi būti labiau meniškesnė, nuotaikingesnė, atitinkanti įvairius vaikų interesus, emociškai saugi.

Vaikų nereikėtų perkrauti gausiomis dienotvarkės veiklomis, kartais reikia leisti jiems laisvai užsiimti patinkančia veikla. Įtempta dienotvarkė gali slopinti vaikų vaizduotę. Reikėtų vengti ilgo būvimo prie išmaniųjų įrenginių, animacinių filmukų žiūrėjimo, kurie ne skatina, o slopina vaikų vaizduotę. Suaugusieji turėtų nekritikuoti vaikų, neužgožti jų idėjų, nes visa tai gali slopinti vaiko pasitikėjimą ir menkinti jo savivertę bei norą kurti.

2.2. Muzikinės vaizduotės lavinimo metodai

Girdzijauskienė, Jautakytė (2016) aprašė Beresevičiaus nuomonę į kūrybiškumo ir vaizduotės svarbą. Jis teigė, kad kūrybinis gebėjimas yra vaizduotė – gebėjimas keisti ir kurti vaizdinius. Vaizduotę galima lavinti įvairiais metodais ir per įvairias veiklas, grupėse ir individualiuose užsiėmimuose.

Kunigėlienė (2020) išskyrė vaizduotės lavinimo metodus:

- Vaiko prašymas apibūdinti kokį gerai žinomą dalyką, veiksmą ar daiktą.
- Prašyti sukurti pasaką.
- Skaityti knygas detaliam apibūdinant kaip atrodo veikėjai, aplinka.
- Kartu su vaiku stebėti įvairiausių daiktus, objektus ieškoti panašumų.
- Skatinti kurti muziką, išgaunant garsus su įvairiausiomis priemonėmis, netradiciniais instrumentais ar savo kūnu.
- Piešti, kurti įvairiausiomis netradicinėmis priemonėmis.
- Būti su vaiku tyloje, įsiklausant į aplinkos garsus ir aptariant ką girdėjote.

Vaikams svarbu kuo anksčiau suteikti stimuliuojančią muzikinę aplinką ir leisti jiems žaisti. Pasak vaiko raidos specialistų, muzikiniai užsiėmimai vaikui teikia didesnę naudą, kai aktyviai joje dalyvauja: šoka, tyrinėja skirtingus garsus. Muzikos pedagogė Marlow (2020) teigė, kad muzikiniai žaidimai ne tik pedagogams, bet ir tėvams suteikia puikias galimybes lavinti vaikų vaizduotę ir kūrybiškumą. Veiklos, kurios apima muzikos kūrimą naudojant dainavimą, švilpimą, improvizaciją, šokį ir kt. yra naudinga ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus. Todėl pedagogė pataria vadovautis šiais patarimais ir išskiria pagrindinius muzikinės vaizduotės lavinimo metodus:

- **Judesio, ritmo ir dainavimo žaidimas.** Tokie žaidimai, kurie yra susiję su veiksmu ar tam tikru judesiu (ploti rankomis, skaičiavimo ritmai, šokinėjimo dainų). Taip pat būtina suteikti ugdytiniui erdvės sugalvoti savo ritmus ir judesius, nes ši saviraiškos laisvė neabejotinai paskatins jį ne tik kurti, improvizuoti, bet ir lavins jo vaizduotę.

- **Laisvė improvizavimui.** Tokia veikla be abejonės lavina mažųjų vaizduotę, kūrybiškumą ir originalumą. Leidžiant vaikams sugalvoti ir kurti savo dainas (pvz. miego dainos, vonios dainos ar kt.), jie gali sukurti trumpas melodijas beveik viskam. Improvizacijos idėja yra leisti jiems tyrinėti, įsivaizduoti, ugdyti pasitikėjimą savimi ir kūrybiškumo jausmą.
- **Muzikos kūrimas su įvairiausiais daiktai.** Šiai veiklai puikiai pasitarnaus saugūs vaikams buities daiktai, kurie padės ikimokyklinukui atrasti muzikos ir muzikos instrumentų pasaulį. Įvairiausių muzikos instrumentų gaminimas iš medinių šaukštų, dėžučių, puodelių – iš esmės viskas, kas skleidžia garsą, gali būti instrumentai. Keletas pavyzdžių: elastinės juostos gabalas ištemptas per mažą dėžutę, aukštyn kojomis apversti du skirtingo dydžio dubenys ir kt.

Grakauskaitė – Karkockienė (2003) išskiria pasakų kūrimą kaip vieną iš vaizduotės lavinimo metodų:

- Pasakos kūrimas iš anksto pasiūlyta pradžia;
- Pasakos kūrimas pasirenkant personažus pagal savo norus;
- Pasakos kūrimas laisva tema.

Pedagogė Mullett (2022) išskyrė muzikinių dainuojamųjų pasakų su lėlėmis kūrimą, kuris yra vaikus įtraukiantis ir jų kūrybiškumą ugdantis užsiėmimas. Ši veikla ugdytiniams teikia reikšmingą edukacinę naudą. Lėlių teatras ugdytiniams suteikia begalę galimybių įsitraukti ir išlaisvinti savo vaizduotę. Toks pasakų metodas yra puikus būdas ugdyti ankstyvuosius kalbos įgūdžius. Pedagogė išskiria pagrindinius pasakos kūrimo elementus:

- Dainelių pasirinkimas, kurias vaikai puikiai žinotų, jos bus puiki pagalba inscenizuojant pasaką;
- Pasakos skaitymas kartu su vaikais padės išsiaiškinti veikėjams būdingas charakterio savybes.
- Lėlių personažų gaminimas;
- Skatinimas žaisti, eksperimentuoti, kurti kiekvieno personažo balsus, tai puikus būdas parodyti ugdytiniams kontrastingus aukštus ir žemus garsus;
- Pasakos inscenizavimas, pritaikius vaikams žinomas daineles, bus puiki priemonė jiems suprasti pasakojimo įvykių eiliškumą ir seką.

Toks kūrimas ir vaizduotės lavinimo metodas padeda sukurti ne tik paprastas, bet ir muzikines pasakas, kurias galima įvardinti kaip vieną iš muzikinės vaizduotės lavinimo metodų. Vaikiškos pasakų knygutės yra labai spalvingos ir meniškos, todėl ir personažus yra pasirinkti ir juos įsivaizduoti daug lengviau. Prieš pasakų sekimą, reikėtų patiems vaikams leisti išsirinkti

jiems patinkančią knygutę, kiekvienam vaikui taip bus lengviau įsikūnyti į sekamos pasakos personažus. Mokytojas su vaikais turėtų aptarti kaip turėtų prasidėti pasaka, suaugusysis turėtų leisti vaikams svajoti, kaip būtų galima ją apipavidalinti, kokie galėtų būti muzikiniai improvizaciniai intarpai, kurie atspindėtų personažus. Naudojant įvairius muzikinius garsus, vėliau galima įjungti dinamikos elementų, kuri suteiks pasakai daugiau spalvų. Toks vaizduotės lavinimo metodas ypatingai tinka ikimokyklinio amžiaus vaikams, kuomet šiuo laikotarpiu vaikų fantazija yra beribė.

Psichologė, dailės terapijos specialistė Kazlauskienė teigė, kad vaizduotė slypi kiekvieno žmogaus smegenyse, tačiau ją reikia lavinti įvairiaisiais pratimais, žaidimais, įvairiausiomis veiklomis, nes kitu atveju jeigu to nedarysime vaizduotė gali būti labai skurdi. Lavinti ją gali kiekvienas suaugęs, todėl pedagogė išskyrė žaidimus, kurie lavina vaiko vaizduotę:

- **Smauglys prarijo dramblių.** Ant popieriaus lapo suaugęs turi nupiešti kokias nors figūras ir paprašykite vaiko pratęsti piešinį. Kitas būdas nupieškite keistą figūrą ir paprašykite, kad vaikas įsivaizduotų kas tai galėtų būti, paskui paprašykite, kad vaikas nupieštų, o jūs įsivaizduokite ir papasakokite ką matote.
- **Žodžiai be ryšio.** Sugalvokite du tarpusavyje nesusijusius žodžius ir paskatinkite vaiką juos kaip nors susieti. Sukurkite pasakojimą. Galima susitarti, kad tai turėtų būti linksma ar liūdna pasaka, siaubo ar stebuklinga.
- **Vienos raidės eilėraštis.** Šį vaizduotės žaidimą siūloma žaisti didesnėje grupėje vaikų. Kiekvienas turi susigalvoti ir užrašyti po dvi raides ant popieriaus lapo. Užduotis sukurti eilėraščių, kurio kiekvienas sekantis posmelio žodis turi prasidėti nurodyta raide. Tokia užduotis ir veikla padeda suprasti, kad kūrybiškumas ir vaizduotė neturi ribų.
- **Akmenukų istorijos.** Paskatinti vaikus susikurti iš akmenukų stalo žaidimą, ant jų nupiešti kuo įvairiausius daiktus, gyvūnus, augalus ir panašiai. Sudėkite juos į maišelį, susėskite aplink maišelį ir traukite iš eilės po vieną akmenuką ir pradėkite pasakoti pasakojimą susijusį su akmenuko piešiniu, tada kitas traukia akmenuką ir tęsia susijusį pasakojimą ir deda akmenukus papasakoję ant stalo. Tai yra labai didelis indėlis į vaiko vaizduotės lavinimą, nes kiekvieną kartą pasakojimas išeis vis kitoks.
- **Savaitgalio koliažas.** Iš senų žurnalų iškirpti norimus paveikslėlius, įvairiausių dydžių ir figūrų. Jas suklijuoti ant popieriaus lapo taip kaip norisi sukurkite savaitgalio koliažą. Aptarkite kūrinį.

Pedagogė pataria kuo daugiau būti su vaikais gamtoje, kurioje galima rasti gausybę priemonių, skatinančių vaikų vaizduotę. Labai svarbu, kad suaugęs kartu su vaiku kurtų, bet jo

neužgožtų, stengtųsi bendradarbiauti, net kartais paprašyti vaiko patarimo ar pagalbos. Suaugęs žmogus turi labai atsakingai bendrauti su vaiku, vengti juos kritikuoti. Kartais tėvai, nemąstydami apie galimas neigiamas pasekmes, neatsakingai taria vaikui: „kokią čia nesąmonę nupiešei? – taip nebūna“. Ikimokyklinukas gali į tai skaudžiai sureaguoti ir pradėti nepasitikėti savimi bei galvoti, kad jo vaizduotė visai neatitinka tikrovės.

Girdzijauskienė (2003) pateikė kaip vieną iš muzikinės vaizduotės lavinimo metodų - garsų pasakojimą, tai yra kai vaizdiniai perteikiami garsais, išgirdus žodžių junginius ar pavienius žodžius. Čia vaikai gali laisvai žaisti ir interpretuoti pasirinkdami įvairiausių vaikiškus muzikos instrumentus gali pavaizduoti įvairiausių reiškinius ir spėlioti kas yra vaizduojama.

Dodge (2007) teigė, kad muzikinė veikla skatina vaikus eksperimentuoti. Šiai veiklai reikalinga speciali erdvė, kurioje gausu įvairiausių muzikos instrumentų ir kitokių priemonių. Tokioje aplinkoje vaikai gali laisvai kurti improvizuoti. Norėdami skatinti vaikų vaizduotę ir kūrybiškumą reikėtų pasirūpinti:

- Spalvotais kaspinais ir skarelėmis, skrybėlių, įvairių kultūrų tradicijų drabužių, bumbulų ir plunksnų. Muzikos tyrinėjimas suteiks vaikams galimybę aktyviai klausytis ir vertinti muzikos įvairovę.
- Vaizduotei lavinti ir kūrybiškumui skatinti turi būti kuo įvairesnių muzikos instrumentų. Muzika grupėje gali kartais skambėti visą dieną, kad vaikai galėtų lengviau įsiminti melodijas ir pagal jas lengviau improvizuoti.
- Reikėtų nepamiršti pasirūpinti priemonėmis žinomiems tekstams inscenizuoti. Vaikai ypatingai mėgsta vaidinti, reikėtų skaityti kuo daugiau, arba leisti audio pasakų įrašus, kurie vaikams padėtų įsivaizduoti ir lavinti vaizduotę.

Vienas geriausių vaikų vaizduotės, tyrinėjimo ir kūrybiškumo skatinimo metodų yra jo spontaniškos veiklos stimuliavimas. Tinkamai reaguodamas pedagogas ar kitas suaugęs asmuo ne tik palaiko, bet ir praplečia jų galimybių supratimą. Todėl vaikai pradeda save vertinti kaip žmogų, sugebantį kurti, mėgautis muzika ir judėti pagal jos ritmus.

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinės vaizduotės aktyvinimas ir lavinimas yra ugdomas šiais metodais: pasakų kūrimas, įvairių daiktų apibūdinimas, knygų skaitymas, piešimas, muzikos kūrimas taikant įvairiausias priemones žadinančias vaikų išgyvenimus ir jausmus. Muzikinės vaizduotės lavinimas skatina vaikų kūrybiškumą, jų meninės raiškos galimybes, laisvę reikšti savo mintis ir įsijausti į juos supantį pasaulį.

3. MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS LAVINIMO YPATUMAI IKIMOKYKLINIAME VAIKŲ AMŽIUJE: PEDAGOGŲ POŽIŪRIO ANALIZĖ

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant atskleisti muzikinio ugdymo pedagogų požiūrį apie muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus ikimokykliniame vaikų amžiuje, buvo pasirinkta kokybinio tyrimo strategija. Toks tyrimo būdas padėjo išsiaiškinti ir apibūdinti muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus ikimokykliniame vaikų amžiuje. Tyrimo rezultatams atskleisti buvo pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas (tyrėjas pateikia tik iš anksto numatytus ir sugalvotus klausimus), (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Pasirinktas interviu metodas buvo tinkamas tiriamųjų apklausai, leido įvertinti jų pasisakymus ir atlikti tyrimą.

Kokybinio tyrimo klausimai buvo sudaryti 2023 m. kovo mėnesį. Interviu su informantais vyko bendraujant jų darbo vietoje. Džiugino tai, kad pasirinkta informantų grupė noriai sutiko dalyvauti tyrime ir skyrė tam laiko. Pasirinktas kokybinių tyrimų - interviu metodas ir jo duomenų rinkimo būdas leidžia įsigilinti į informantų patirtis, požiūrį bei nuomonę, kurias jie išreiškia savais žodžiais. Kiekvienas tyrime dalyvavęs informantas atsakinėjo į jam užduodamus klausimus, laisvai reiškė savo požiūrį, dalinosi patirtimi, mintimis bei pamąstymais.

Tyrimo nuoseklumui užtikrinti, buvo sudaryta tyrimo organizavimo eiga:

- 1) informantų atranka ir jos kriterijai;
- 2) pusiau struktūruotas interviu;
- 3) tyrimo rezultatų sisteminimas ir analizė;
- 4) išvados.

Pusiau struktūruoto interviu metu informantams buvo parengta 12 klausimų, kurie suskirstyti į 8 kategorijas (žiūrėti 1 lentelę).

1 lentelė **Interviu suskirstymas į blokus**

Eil.nr.	Klausimų blokas	Klausimo nr.	Klausimai
1.	Demografinis	1 – 5	<ul style="list-style-type: none"> • Amžius • Jūsų išsilavinimas • Įstaiga kurioje dirbate • Jūsų pedagoginio darbo stažas • Jūsų kvalifikacinė kategorija

2.	Muzikinės vaizduotės samprata	6	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinkite sąvoką muzikinė vaizduotė
3.	Muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai	7	<ul style="list-style-type: none"> • Gal galėtumėte išskirti muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikiniame ugdyme?
4.	Muzikinės vaizduotės poveikis	8	<ul style="list-style-type: none"> • Kaip manote, kokį poveikį turi muzikinės vaizduotės lavinimas ikimokyklinio amžiaus vaikui muzikiniame ugdyme, kodėl?
5.	Muzikinės vaizduotės lavinimo metodai	9	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinkite, kokius metodus taikote savo užsiėmimų metu lavindami vaikų muzikinę vaizduotę? Pakomentuokite plačiau.
6.	Muzikinę vaizduotę skatinantys veiksniai	10	<ul style="list-style-type: none"> • Kokie jūsų taikomi mokymo metodai šio amžiaus tarpsnio vaikams labiausiai skatina jų muzikinę vaizduotę? Pakomentuokite plačiau.
7.	Muzikinę vaizduotę slopinantys veiksniai	11	<ul style="list-style-type: none"> • Kaip manote, kokie veiksniai slopina ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinę vaizduotę? Kodėl?
8.	Tobulintini veiksniai	12	<ul style="list-style-type: none"> • Jūsų nuomone, ką galima būtų keisti ar tobulinti, kad ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinės vaizduotės lavinimas būtų sėkmingesnis?

Sudaryta darbo autorės.

Tyrimo imtis

Kokybinio tyrimo metodologijos autoriai (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008) teigia, kad atliekant kokybinį tyrimą imties dydis nėra labai svarbus. Pagrindinis informantams keliamas reikalavimas buvo – ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirbantis muzikos mokytojas. Prieš kiekvieną interviu su tiriamuoju buvo numatytas įvadinis pokalbis, kurio metu informantai buvo supažindinti su tyrimo tikslu, atsakyta į jiems rūpimus klausimus apie patį tyrimą ir interviu eigą. Atliekant kokybinį tyrimą buvo laikomasi visų specifinių etikos taisyklių reikalavimų. Su informantais interviu data ir laikas buvo derinamas individualiai iš anksto. Tyrime dalyvavusiems asmenims buvo paaiškinta, kad jų gauti duomenys į pateiktus klausimus yra konfidencialūs (vardai, pavardės ar kt.) nebus atskleisti ar minimi darbe. Analizuojant gautus tyrimo rezultatus informantai buvo koduojami (P1, P2, P3 ir t.t.).

Iš viso tyrime dalyvavo 6 informantai, visos moterys: muzikos mokytojai dirbantys Ukmergės mieste. 5 iš jų dirbantys ikimokyklinėse ugdymo įstaigose lopšelyje-darželyje ir 1 dirbantis progimnazijos ikimokykliniame ugdymo skyriuje. 3 informantai turintys aukštąjį

universitetinį išsilavinimą, 1 – aukštesnį ir 2 – spec. vidurinį. Tiriamųjų amžius nuo 45 – 61 metų. Gauti demografiniai duomenys atskleidžia, kad pedagoginis darbo stažas šiose amžiaus kategorijose pasiskirstę proporcingai nuo 21 iki 40 metų. Analizuojant tyrimo duomenis, matoma, kad dirbančių informantų pedagoginės kvalifikacijos pasiskirsčiusios irgi proporcingai: 4 informantai įgiję vyresniojo mokytojo kvalifikaciją ir 2 pedagogai mokytojo metodininko kvalifikaciją. Tiriamųjų demografiniai duomenys pateikti 2 lentelėje:

2 lentelė **Imties charakteristika**

Eil. Nr.	Amžius	Išsilavinimas	Ugdymo įstaiga	Pedagoginis darbo stažas	Kvalifikacinė kategorija
1.	45	Aukštasis	Ukmergės vaikų lopšelis-darželis X	21 metai	Vyr. Mokytoja
2.	55	Aukštasis universitetinis	Ukmergės vaikų lopšelis-darželis X	32 metai	Vyr. Mokytoja
3.	54	Aukštasis universitetinis	Ukmergės vaikų lopšelis-darželis X	34 metai	Vyr. Mokytoja
4.	52	Aukštesnysis	Ukmergės X progimnazijos ikimokyklinio ugdymo skyrius	34 metai	Mokytoja metodininkė
5.	61	Spec. vidurinis	Ukmergės vaikų lopšelis-darželis X	39 metai	Vyr. Mokytoja
6.	60	Spec. vidurinis	Ukmergės vaikų lopšelis-darželis X	40 metai	Mokytoja metodininkė

Tyrimo instrumentas: klausimai, kuriais buvo siekiama išsiaiškinti muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus ikimokykliniame vaikų amžiuje. Muzikos mokytojams buvo pateikti 5 demografiniai klausimai, kuriais buvo siekiama išsiaiškinti informantų amžių, išsilavinimą, įstaigą kurioje dirba, pedagoginio darbo stažą bei kvalifikacinę kategoriją, tam, kad gautus duomenis būtų galima palyginti. Taip pat buvo užduoti 7 atviri klausimai, apie muzikinės vaizduotės lavinimą ikimokykliniame amžiuje, kurie susiję su profesine patirtimi.

3.2. Tyrimo duomenų rezultatai ir jų analizė

Muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai ikimokykliniame vaikų amžiuje

Magistro darbo tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus. Siekiant kuo išsamiau išsiaiškinti, kaip tyrimo dalyviai supranta sąvoką *muzikinė vaizduotė*, mokytojams buvo pateiktas klausimas: *Apibūdinkite sąvoką muzikinė vaizduotė*. Išanalizavus gautus tiriamųjų atsakymus, galima teigti, kad dauguma informantų supranta, kas yra muzikinė vaizduotė ir geba ją apibūdinti. Pedagogų apie muzikinės vaizduotės apibūdinimai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė **Muzikinės vaizduotės samprata mokytojų požiūriu (P=6)**

Eil. Nr.	Muzikinės vaizduotės samprata
1.	<i>„Muzikinė vaizduotė, tai suvokimas kaip vaikas supranta muziką. Vaizduotės pagalba galima suprantamiau ir aiškiau vaikams atskleisti muzikos esmę“ (P1);</i>
2.	<i>„Muzikinė vaizduotė, tai vaiko sielos kalba, jis įsivaizduoja, išreiškia save per vaizduotę“ (P2);</i>
3.	<i>„Muzikinė vaizduotė, tai ką mes įsivaizduojam, prisimenam ir nusakome muzikiniais garsais“ (P3);</i>
4.	<i>„Muzikinė vaizduotė, tai jausminė išraiška klausant muzikos kūrinį, kurią galime išreikšti judesiu, balsu, veido mimika, ritminiais elementais“ (P4);</i>
5.	<i>„Vaizduotė man yra tas pats kas kūrybiškumas“ (P5);</i>
6.	<i>„Muzikinė vaizduotė, tai toks reiškinys, kai muzikinė kūryba išreiškiama per judesį, mimiką, kitas meno rūšis: dailę, spalvas ir kitas priemones“ (P6).</i>

3 lentelėje pateiktų duomenų analizė parodė, kad ikimokyklinio ugdymo muzikos mokytojai sąvoką muzikinė vaizduotė supranta labai įvairiai. Tiriamieji akcentavo, kad muzikinės vaizduotės apibūdinimas jiems siejasi su mąstymo išraiška. Mokytojų manymu, vaizduotė gali pasireikšti tuomet, kai vaikas geba įsivaizduoti ar prisiminti kažkokius vaizdinius: *„Muzikinė vaizduotė, tai suvokimas kaip vaikas supranta muziką. Vaizduotės pagalba galima suprantamiau ir aiškiau vaikams atskleisti muzikos esmę“ (P1);* arba *„Muzikinė vaizduotė, tai vaiko sielos kalba, jis įsivaizduoja, išreiškia save per vaizduotę“ (P2).*

Informantų pasisakymuose pastebimas labai aiškus požiūris ir į raiškos priemones. Pedagogai mano, kad muzikinė vaizduotė būtent pastebima per įvairias raiškos priemones, kurios skatina vaikus atsipalaiduoti: *„Muzikinė vaizduotė tai, ką mes įsivaizduojam, prisimenam ir nusakome muzikiniais garsais“ (P3);* *„Muzikinė vaizduotė, tai jausminė išraiška klausant muzikos kūrinį, kurią galime išreikšti judesiu, balsu, veido mimika, ritminiais elementais“ (P4).* Iš pateiktų informantų atsakymų, matome, kad įvardintos raiškos priemonės: judesys, balsas, veido mimika, ritminiai elementai vaikams padeda ne tik atsipalaiduoti, bet ir išreikšti savo jausmus.

Interviu metu, informantai, dalydamiesi mintimis apie muzikinės vaizduotės sampratą, ją sieja su kūrybiškumu. Jie teigia, kad muzikinė vaizduotė bene labiausiai yra ugdoma per įvairias meno rūšis, kurių pagalba ir yra aktyvinama jų vaizduotė: „*Vaizduotė man yra tas pats kas kūrybiškumas*” (P5); „*Muzikinė vaizduotė, tai toks reiškinys, kai muzikinė kūryba išreiškiama per judesį, mimiką, kitas meno rūšis: dailę, spalvas ir kitas priemones*“ (P6).

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus galima teigti, kad muzikinės vaizduotės sąvoką ikimokyklinio ugdymo muzikos pedagogai supranta ir ją apibūdina įvairiai. Taip pat išanalizavus informantų atsakymus apie muzikinės vaizduotės sampratą, matome, kad pedagogai mano, jog ikimokyklinukams kūryba ir vaizduotė teikia didelį džiaugsmą ir skatina perteikti jausmus, mintis bei išgyvenimus. Informantų teigimu, vaizduotė geriausiai atsiskleidžia per įvairias muzikines raiškos priemones: judesį, balsą, veido mimiką, ritminius elementus. Girdzijauskienės (2007) teigimu, muzikinė vaizduotė yra neatsiejama nuo kūrybinio proceso, gali būti perteikiama kūno judesiais, skatina vaikus judėti, kurti įvairiausių muzikinius pasakojimus. Mokytojai pastebi, jog ugdytiniai vaizduotės pagalba lengviau įsivaizduoja, prisimena ir kuria įvairius vaizdinius. Galima teigti, kad nuosekliai dirbant su ikimokyklinio amžiaus vaikais, muzikinė vaizduotė gali padėti ugdytiniais atsiskleisti ir išlaisvinti savo mintis.

Muzikinės vaizduotės poveikis

Išanalizavus muzikinės vaizduotės sampratą, būtina apžvelgti ir muzikinės vaizduotės poveikį ugdytiniais. Kategorija *muzikinės vaizduotės poveikis*, suskirstytas į 3 subkategorijas: emocinės vertybės, socialinė raida, vaikų dėmesingumas. Šios kategorijos atskleidimui informantams buvo užduotas klausimas: „Kaip manote, kokį poveikį turi muzikinės vaizduotės lavinimas ikimokyklinio amžiaus vaikui muzikiniame ugdyme, kodėl?“. Duomenys pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė **Muzikinės vaizduotės poveikis ikimokykliniame vaikų amžiuje (P=6)**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS POVEIKIS	Emocinė būseną	„ <i>Vaikas išgirdęs linksmą muziką juda, šoka. Liūdną muziką gal kitaip reaguoja. Kiekvienas vaikas savaip reaguos, įsivaizduos muziką, savaip ją išreiškia</i> “. (P1) „ <i>Vaikui padeda išsilaisvinti, jis gali elgtis visaip tapdamas kažkuo: gali būti piktas, švelnus, meilus, gali būti savim ko kartais bijo realiam gyvenime</i> “. (P4)
	Socialinė raida	„ <i>Vaikas gali susikurti tai ką jis nori, išjaučia tai žodžiu papasakodamas, parodydamas judesiu</i> “.

		<i>taip išreikšti save“.</i> (P2) <i>„Vaikai po muzikos klausymo mokosi laisviau reikšti savo mintis, emocijas, jie tokiu būdu pradeda laisviau jaustis“.</i> (P3) <i>„Kuo mes plačiau dirbsime link kūrybiškumo ir vaizduotės ugdymo tuo vaikas bus drąsesnis ir kūrybiškesnis“.</i> (P6)
	Vaikų dėmesingumas	<i>„Muzika padeda vaikams koncentruoti dėmesį, įsidėmėti muzikai skambant įvairiausias detales, ugdo estetinį suvokimą“.</i> (P5) <i>“Svarbiausia mokėjimas mokytis. Jeigu vaikas kuria, tai jis jau moka, jis atsirenka jam pateiktas metodikas, tinkamiausią priemonę – jis ją naudoja, vadinasi jis jau moka mokytis ir jeigu dar sukuria savo, parodo savo išskirtinumą tai tikslas jau pasiektas”.</i> (P6)

Analizuojant *muzikinės vaizduotės poveikį*, muzikos pedagogai pirmiausia užsimena apie vaikų emocijas, kurios aptariamos pirmoje subkategorijoje *emocinė būseną*. Teorinėje dalyje buvo pateiktos Dubodelovos ir Mačiulaičio (2012) išvalgos apie Campbello nuomonę į poveikį muzikai, kurią apibūdina kaip vieną iš pagrindinių meno šakų pasižyminčiu ypatingai dideliu emociniu poveikiu ikimokyklinio amžiaus vaikui. Informantų teigimu, muzika ne tik skatina ikimokyklinio amžiaus vaikų emocijas, bet ir leidžia auklėtiniams išsilaisvinti, išreikšti save, netgi įveikti turimas savo baimes: *„Vaikas išgirdęs linksmą muziką juda, šoka. Liūdną muziką gal kitaip reaguoja. Kiekvienas vaikas savaip reaguos, įsivaizduos muziką, savaip ją išreiškia“* (P1); *„Vaikui padeda išsilaisvinti, jis gali elgtis visai tapdamas kažkuo: gali būti piktas, švelnus, meilus, gali būti savim ko kartais bijo realiam gyvenime“* (P4).

Antroje subkategorijoje *socialinė raida* tiriamieji išsakė savo nuomonę apie ugdytinių gebėjimą laisviau ir drąsiau reikšti savo mintis, kas ikimokykliniame vaikų amžiuje yra be galo svarbu. Vis yra daugiau girdima pasisakymų, kad šiuolaikinis vaikas mažiau geba pateikti savo mintis, mažiau kalba: *„Vaikas gali susikurti tai ką jis nori, išjaučia tai žodžiu papasakodamas, parodydamas judesiu, taip išreikšti save“* (P2); *„Vaikai po muzikos klausymo mokosi laisviau reikšti savo mintis, emocijas, jie tokiu būdu pradeda laisviau jaustis“* (P3); *„Kuo mes plačiau dirbsime link kūrybiškumo ir vaizduotės ugdymo tuo vaikas bus drąsesnis ir kūrybiškesnis“* (P6). Apžvelgus gautus tyrimo atsakymus, galima teigti, kad pedagogas privalo skatinti ir sudaryti tinkamas sąlygas ikimokykliniui interpretuoti įvairias situacijas, reikšti savo nuomonę, leisti jam kūrybiškai perteikti savo idėjas. Sudarius tinkamas sąlygas ugdytiniams laisviau reikšti savo mintis, jis taps drąsesnis, kūrybiškesnis ir daugiau pasitikintis savimi.

Trečioje subkategorijoje *vaikų dėmesingumas* respondentų teigimu, muzikinis ugdymas yra viena tinkamiausių ugdymo veiklų, kuri padeda vaikui ilgesnį laiką sukcentruoti dėmesį: *„Muzika padeda vaikams koncentruoti dėmesį, įsidėmėti muzikai skambant įvairiausias detales,*

ugdo estetinį suvokimą“ (P5); „Svarbiausia mokėjimas mokytis. Jeigu vaikas kuria, tai jis jau moka, jis atsirenka jam pateiktas metodikas, tinkamiausią priemonę – jis ją naudoja, vadinasi jis jau moka mokytis ir jeigu dar sukuria savo, parodo savo išskirtinumą tai tikslas jau pasiektas“.

(P6). Išanalizavus gautus duomenis, galima matyti, kad vaikams ugdymas turi būti įtraukiantis, jam priimtinais būdais (klausant, įsijaučiant, paliečiant, stebint, aktyviai veikiant ir kt.).

Apibendrinant galima teigti, kad muzikos poveikis ugdytiniui yra neabejotinas. Pedagogų nuomone, ikimokykliniame vaikų amžiuje, muzikos pagalba ugdytiniams yra skatinamos emocijos, kurios leidžia laisviau jiems reikšti savo mintis, kūrybiškiau perteikti idėjas, ugdymosi veiklų metu padeda ilgesnį laiką sukonzentruoti dėmesį.

Kategorija muzikinės vaizduotės lavinimo metodai

Muzikinė veikla neįsivaizduojama be tam tikrų mokymo metodų. Išanalizavus muzikos mokytojų pateiktus atsakymus apie muzikinės vaizduotės sampratą bei jos poveikį, labai aiškiai atsiskleidžia kai kurie informantų taikomi muzikinės vaizduotės metodai. Kategoriją *muzikinės vaizduotės lavinimo metodai* sudaro 6 subkategorijos: judesio, ritmo ir dainavimo žaidimai, aktyvus muzikos klausymas, pasakų kūrimas, improvizacija, judrieji žaidimai, muzikos integracija į kitas veiklos sritis. Norint išsiaiškinti kokius muzikinės vaizduotės metodus taiko ikimokyklinės ugdymo įstaigos muzikos mokytojai buvo pateiktas klausimas: „Apibūdinkite, kokius metodus taikote savo užsiėmimų metu lavindami vaikų muzikinę vaizduotę? Pakomentuokite plačiau“. Gauti informantų atsakymai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė **Metodai, kurie lavina vaikų muzikinę vaizduotę (P=6)**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS LAVINIMO METODAI	Judesio, ritmo ir dainavimo žaidimai	„Laviname žaisdami per šokį, muzikos klausymą, dainavimą, muzikavimą, ritmavimą, kūrybines užduotis. Šiais metodais lavinama vaikų atmintis, koordinacija, pirštų motorika, vaizdinė atmintis, kūrybiškumas“. (P1) „Gali būti įsidainavimas, kvėpavimo žaidimai, kurie vaikams labai patinka jie užima labai minimaliai laiko, bet labai aiškiai matosi jų tobulėjimas“. (P6)
	Aktyvus muzikos klausymas	„Klasikos kūriniai. Juos galima atlikti: ritmu, kažkokiais ritminiais instrumentais, judėti po erdvę ir vietoje“. (P4) „Aktyvus muzikos klausymas, kūno

		<p>perkusija. Naudojam įvairiausias skareles, kaspinus, kamuoliukus“. (P5)</p> <p>„Klausant įrašo su žodžiais tarkim statom namelį, jie rodo dydį, užuolaidas piešia ore, jeigu stogas tai parodo trikampis ar plokščias, taip pat kaminas- kyla dūmai, visi vaikai moka parodyti - dūmai viena linija kyla ar chaosas. Tie pratimai ir uždaviniai keičiasi, vaikų judesiai stiprėja ir išraiška gilėja“. (P6).</p>
	Pasakų kūrimas	<p>„Kuriam pasakėles. Jie tada labiau atsipalaiduoja, įdėmiai klausosi laukdami kada galės parodyti savo personažą. Pridedu visokiausių muzikos instrumentų ir vaikai laisvai pasirinkę juos fantazuoja, kuria pagal sekamą pasaką“. (P2)</p>
	Improvizacija	<p>„Muzikinėse veiklose taikau tyrinėjimą, eksperimentavimą, improvizavimą. Jų pagalba vaikai daugiau sugeba atsiskleisti.“. (P3)</p> <p>„Vaikams labai patinka improvizacija, dažnai salėje padarau stoteles (skarelių, baseinas su spalvotais kamuoliukais, minkšti žaislai, ritminiai instrumentai ir kt.) Tam tikru metu jie tyrinėja, eksperimentuoja su pateiktomis priemonėmis“. (P6)</p>
	Judrieji žaidimai	<p>„judrieji žaidimai, svarbiausia yra struktūra, aiškios taisyklės, jų tobulinimas ir vaikams iškelti vis kitus tikslus. Pirma - išmokyti taisykles, muziką sustabdai ir jie tada turi išgirsti užduotį ir į tam tikrą salės vietą nubėgti (vienur miškas, kitus vanduo, lietus, griaustinis, žaibas, lėktuvas, oro uostas ir kt.). Muziką sustabdai jie tada turi nubėgti į tą stotelę ir sukurti atitinkamą judesį. Jiems labai patinka“. (P6)</p>
	Muzikos integracija į kitas veiklos sritis	<p>„klausant būtent klasikinės muzikos piešiame ant didelio vieno lapo, vaikai ką išvaizdavo, jautė vaizdavo struktūriškai atsispindėjo tempas, spalva, gavosi labai gražus paveikslas“. (P2)</p> <p>„Dailė reikalauja labai daug pasiruošimo. Aš šitą veiklą perkeliu į vasaros projektus, tai priemonės tampomas popierius, tapetas sukurti bendram paveikslui. Tokia veikla gali vizualiai pamatyti ką jis kuria. (P6)</p>

Pirmojoje subkategorijoje informantai pateikė savo pasisakymus apie *judesio, ritmo ir dainavimo žaidimus*. Marlow (2020) rašo, kad muzikiniai žaidimai pedagogams suteikia puikias galimybes lavinti vaikų muzikinę vaizduotę. Tokios veiklos kaip: muzikos kūrimas, dainavimas, šokis, ritmavimas ir kt. yra naudingi ikimokyklinukų ugdyme. Tyrimo metu informantai noriai pasidalino savo mintimis apie šiai subkategorijai priklausančius vaizduotės lavinimo metodus: „*Laviname žaisdami per šokį, muzikos klausymą, dainavimą, muzikavimą, ritmavimą, kūrybines užduotis. Šiais metodais lavinama vaikų atmintis, koordinacija, pirštų motorika, vaizdinė atmintis, kūrybiškumas*“ (P1); taip pat „*Gali būti įsidainavimas, kvėpavimo žaidimai, kurie vaikams labai patinka jie užima labai nedaug laiko, bet labai aiškiai matosi jų tobulėjimas*“ (P6). Apžvelgiant gautus tyrimo rezultatus galima teigti, kad pirmiausia pedagogas turi būti kūrybiškas ir tinkamai bei įdomiai pateiktų ikimokyklinio amžiaus vaikams judesio, ritmo, dainavimo ar kt. žaidimus, kad įtrauktų visus ugdytinius į veiklą ir skatintų juos kūrybiškai veikti.

Sekanti subkategorija – *aktyvus muzikos klausymas*. Iš pateiktų informantų teiginių, galima matyti, kad ikimokyklinio ugdymo muzikos mokytojas, kaip vieną iš pagrindinių vaizduotės lavinimo metodų savo pamokėlėms renkasi muzikos klausymą. Interviu metu labai aiškiai išryškėja pedagogų nuomonė, kad šio amžiaus tarpsnio vaikams turi būti taikoma aktyvi veikla, kurios metu galima taikyti įvairias veiksenas (kūno perkusiją, ritmavimą, grojimą, pasakų kūrimą ir kt.): „*Klasikos kūriniai. Juos galima atlikti: ritmu, kažkokiais ritminiais instrumentais, judėti po erdvę ir vietoje*“ (P4); „*Aktyvus muzikos klausymas, kūno perkusija. Naudojam įvairiausias skareles, kaspinus, kamuoliukus*“ (P5); „*Klausant įrašo su žodžiais tarkim statom namelį, jie rodo dydį, užuolaidas piešia ore, jeigu stogas tai parodo trikampis ar plokščias, taip pat kaminas- kyla dūmai, visi vaikai moka parodyti - dūmai viena linija kyla ar chaosas. Tie pratimai ir uždaviniai keičiasi, vaikų judesiai stiprėja ir išraiška gilėja*“ (P6). Išanalizavus pateiktus informantų atsakymus galima matyti, kad aktyvaus muzikos klausymo metodo taikymas pedagogams suteikia ugdymo laisvę, galimybę naudoti papildomas ugdymui skirtas lavinimo priemones, kurios neabejotinai skatina ugdytinių muzikinę vaizduotę.

Iš informantų pateiktų atsakymų išryškėjo dar viena subkategorija – *pasakų kūrimas*. Išanalizavus informanto P2 mintis, galima teigti, kad šis metodas, naudojant papildomas priemones (instrumentus), vaikui padeda lengviau atskleisti savo pasakos personažą: „*Kuriam pasakėles. Jie tada labiau atsipalaiduoja, įdėmiai klausosi laukdami, kada galės parodyti savo personažą. Priedu visokiausių muzikos instrumentų ir vaikai laisvai pasirinkę juos fantazuoja, kuria pagal sekamą pasaką*“ (P2). Teorinėje darbo dalyje Grakauskaitė-Karkockienė (2003)

pasakų kūrimą išskyrė kaip vieną iš vaizduotės lavinimo metodų. Ji teigė, kad naudojant įvairius muzikos instrumentus, mokytojui padeda lengviau apipavidalinti visa pasaką, improvizuojant ryškiau atsiskleidžia vaikų atliekami personažai, suteikia pasakai daugiau spalvų. Galima įžvelgti, kad toks metodas, taikomas muzikos pamokose, padeda ugdytiniams atsipalaiduoti ir laisviau išreikšti savo kūrybą. Pagrindinė pasakų kūrimo idėja yra skatinti ikimokyklinukus tyrinėti, įsivaizduoti bei ugdyti kūrybiškumą, lavinti muzikinę vaizduotę.

Subkategorijoje *improvizacija*, analizuojant informantų gautus atsakymus, buvo įvardinta kaip viena iš dažniausiai jų ugdymo veiklose taikomų metodų. Galima daryti prielaidą, kad improvizacijos metodas pedagogams padeda kūrybiškiau ir laisviau pažvelgti į savo organizuojamas veiklas. Išanalizavus gautus tyrimo atsakymus matoma, kad dalis mokytojų improvizacijos metodą taiko įvairiose muzikinio ugdymo veiklose: „*Muzikinėse veiklose taikau tyrinėją, eksperimentavimą, improvizavimą. Jų pagalba vaikai daugiau sugeba atsiskleisti.*“ (P3) arba „*Vaikam labai patinka improvizacija, dažnai salėje padarau stoteles (skarelių, baseinas su spalvotais kamuoliukais, minkšti žaislai, ritminiai instrumentai ir kt.) Tam tikru metu jie tyrinėja, eksperimentuoja su pateiktomis priemonėmis*“ (P6). Darbo teorinėje dalyje Dodge (2007) išskyrė improvizaciją kaip vieną iš tinkamiausių muzikinės vaizduotės lavinimo metodų. Jis teigė, kad spontaniškos veiklos stimuliavimas ir specialiai pritaikytos erdvės skatina vaikų vaizduotę ir kūrybiškumą. Iš gautų pedagogų pasisakymų matoma, kad tokios veiklos skatina ne tik pedagogus būti kūrybiškais, bet tuo pačiu ir ypatingai yra ugdomas vaikų mąstymas, kūrybiškumas, fantazija ir muzikinė vaizduotė.

Ketvirtoji subkategorija *judrieji žaidimai*. Interviu metu bendraujant su ikimokyklinio ugdymo muzikos mokytojais apie metodų taikymą, informantė (P6) išskiria aiškia problemą su kuria susiduria kiekvienas mokytojas, tai aktyvūs, nekoncentruojantys dėmesio šiuolaikiniai vaikai. Ji teigia, kad mokytojui tenka nemenkas iššūkis pateikti patrauklią, vaiko lūkesčius atitinkančią veiklą, kuri skatintų vaikų muzikinę vaizduotę. Mokytoja išskyrė būtent judriųjų žaidimų metodą, kuriuos dažnai sukuria pati: „*Judrieji žaidimai, svarbiausia yra struktūra, aiškios taisyklės, jų tobulinimas ir vaikams iškelti vis kitus tikslus. Pirma - išmokti taisykles, muziką sustabdai ir jie tada turi išgirsti užduotį ir į tam tikrą salės vietą nubėgti (vienur miškas, kitus vanduo, lietus, griaustinis, žaibas, lėktuvas, oro uostas ir kt.). Muziką sustabdai jie tada turi nubėgti į tą stotelę ir sukurti atitinkamą judesį. Jiems labai patinka*“ (P6). Išanalizavus pateiktus duomenis galima matyti, kad toks metodas skatina vaikų mąstymą, atmintį, o svarbiausia neabejotinai lavina jų vaizduotę.

Paskutinioji subkategorija *Muzikos integracija į kitas veiklos sritis*. Gautuose informantų atsakymuose matoma, kad mokytojais deda nemažai pastangų sudominti ir pajvairinti

ikimokyklinukų muzikinę veiklą, todėl į savo kasdienes veiklas integruoja kitas meno rūšis: „*klausant būtent klasikinės muzikos piešiame ant didelio vieno lapo, vaikai ką įsivaizdavo, jautė, vaizdavo struktūriškai, atsispindėjo tempas, spalva, gavosi labai gražus paveikslas*“ (P2). Išanalizavus pateiktus informanto atsakymus, galima pastebėti, kad muzikos ir dailės integracija praturtina ikimokyklinio amžiaus vaikų saviraiškos galimybes, kurios padeda atsipalaiduoti, išreikšti savo emocijas, lavinti judesius, mąstymą bei vaizduotę. Taip pat dar yra išskiriamas labai svarbus šios integracijos bruožas – bendro paveikslo kūrimas, todėl galima būtų teigti, kad šios dvi meno rūšys suteikia ugdytiniams galimybę ne tik išreikšti save, bet ir stiprinti komandinį darbą, atsižvelgti ir į kitų vaikų nuomonę, skatina bendrauti, tokiu būdu tampa sėkmingesnė komunikacinė raiška. Tačiau pedagogė (P6) metodą, kaip integraciją su kitomis meno rūšimis mieliau pasilieka vasaros projektams: „*Dailė reikalauja labai daug pasiruošimo. Aš šitą veiklą perkeliu į vasaros projektus, tai priemonės tampomas popierius, tapetas sukurti bendram paveiksliui. Tokia veikla gali vizualiai pamatyti ką jis kuria* (P6). Analizuojant gautus tyrimo duomenis, galima matyti, kad viena iš informančių tokias veiklas naudotų dažniau, tačiau jos teigimu toks metodas yra reikalaujanti nemažai laiko pasiruošimui, kadangi ugdymo įstaigoje kurioje ji dirba yra daug grupių ir tokioms veikloms nebelieka laiko. Darbo autorės nuomone, muzikos integraciją į kitas veiklas reikėtų taikyti kuo dažniau, nes vaikui tai yra ypač naudinga: padeda nusiraminti, išreikšti ir suprasti save, praturtina bendravimo įgūdžius, lavina smulkiąją motoriką.

Apibendrinant, muzikinės vaizduotės taikymo metodus, jie buvos suskirstyti į subkategorijas: *judesio, ritmo ir dainavimo žaidimai*. Šioje subkategorijoje buvo išskirti pedagogų ugdymo veiklose dažniausiai taikomi muzikinės vaizduotės metodai: šokis, muzikos klausymas, dainavimas, muzikavimas, ritmavimas. *Aktyvus muzikos klausymas*: ritmavimas ir kūno perkusija. *Pasakų kūrimas*, taikomi metodai: vaidyba, muzikavimas. *Improvizacija*, dažniausiai šioje subkategorijoje, pedagogų taikomi metodai: pasakojimų kūrimas, tyrinėjimas, eksperimentavimas. *Judrieji žaidimai*, čia pedagogai išskyrė judesio ir kūrybos metodus. Paskutinė subkategorija *muzikos integracija į kitas veiklos sritis*, mokytojai pateikė šiuos taikomus metodus: muzikos piešimą. Galima teigti, kad pedagogai į ikimokyklinio vaikų amžiaus ugdymą žvelgia kūrybiškai, nemažai dėmesio skiria veiklų pasiruošimui, stengiasi, kad jos įtrauktų visus ugdytinius, būtų įdomios ir naudingos vaikams, skatintų juos kūrybiškai veikti.

Muzikinės vaizduotės skatinimas

Išanalizavus informantų pasisakymus apie taikomus muzikinės vaizduotės metodus, būtina apžvelgti ir muzikinę vaizduotę skatinančius veiksnius. Kategorija *muzikinę vaizduotę skatinantys veiksniai* suskirstyta į 4 subkategorijas: kūrybiškumas, muzikos klausymas, savarankiškas priemonių pasirinkimas, dainavimas. Kategorijai atskleisti buvo pateiktas klausimas: „Kokie jūsų taikomi mokymo metodai šio amžiaus tarpsnio vaikams labiausiai skatina jų muzikinę vaizduotę? Pakomentuokite plačiau“. Tyrimo duomenys pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė **Veiksniai, kurie skatina vaikų muzikinę vaizduotę (P=6)**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MUZIKINĘ VAIZDUOTĘ SKATINANTYS VEIKSNIAI	Kūrybiškumo ugdymas	„Kūrybines užduotis atliekame su instrumentais. Vaidindami, kuria įvairiausių pasakojimus, kiekvienas nori būti kažkokiu veikėju jie labai mėgsta tokias veiklas“. (P1) „Dabar vaikai jau daug kūrybiškesni, jie kuria savo kūrybos judesius išskyrus galbūt išbaigtus koncertinius numerius“. (P6)
	Muzikos klausymas	„Klausomės klasikinės muzikos jie įsivaizduoja ar tai jūros ošimą, ar miško, gamtos vaizdus. Ir jie tos muzikos klausydami piešia“. (P1) „Kartais tiesiog ramiai klausomės muzikos ir vėliau aptarinėjame, tai vaikai prifantazuoja įvairiausių dalykų“. (P2) „Klausome kažkokio kūrinėlio ir sakykim aš paklausiu vaikų: ką jūs dabar įsivaizduojate? Aš dažnai darau tokius pokalbius, nes jiems labai patinka užsimerkti ir kažką įsivaizduoti“. (P3) „Muzikos klausome labai įvairiai: grodami, šokdami, naudojant kūno perkusiją ir pan., kas manau labiausiai skatina vaizduotę“. (P4)
	Savarankiškas priemonių pasirinkimas	„Naudojamos įvairios priemonės: skarelės, lankai, kaladėlės ir kt. kad jie galėtų įsivaizduoti muziką per judesį per kažkokius atliekamus veiksmus“. (P1) „Įvairių priemonių pagalba, vaikams klausant muzikos gali pasirinkti ar tai skarelę ar kažkokį instrumentą ar kažkokią kaukę užsidėti taip improvizuoja“. (P2)
	Dainavimas	„Pagal pateiktą tekstą įsivaizduoja ir dainuodami kuria melodijas. Pradžioje labai nedrąsiai, bet paskui labai gražių dalykų išgirstu.“

		<i>Laikui bėgant išsilaisvina“. (P5) „Kvėpavimo pratimai, įsidainavimo žaidimai, dainavimas aišku su judesiais“. (P6)</i>
--	--	---

Kategorijos *muzikinę vaizduotę skatinantys veiksniai* subkategorijoje *kūrybiškumo ugdymas*, informantai dalinasi savo muzikinių pamokėlių patirtimi. Gauti tyrimo rezultatai atskleidė, kad muzikos pedagogai dažnai savo veiklų metu daugiausiai dėmesio skiria vaikų kūrybiškumo ugdymui: *„Kūrybines užduotis atliekame su instrumentais. Vaidindami, kuria įvairiausių pasakojimus, kiekvienas nori būti kažkokiu veikėju jie labai mėgsta tokias veiklas“ (P1)*. Analizuojant informantų pasisakymus, matyti, kad mokytojai ikimokyklinukų muzikinį kūrybiškumą linkę ugdyti per įvairius pasakojimų kūrimus, nes jų manymu, toks metodas labiausiai padeda vaikams atsipalaiduoti, kartu ugdo dėmesingumą, o taip pat neabejotinai lavina muzikinę vaizduotę. Vienas iš mokytojų tai pat pastebėjo, kad šiuolaikiniai vaikai yra labai kūrybiški ir linkę save išreikšti būtent per savo kūrybiškumą: *„Dabar vaikai jau daug kūrybiškesni, jie kuria savo kūrybos judesius išskyrus galbūt išbaigtus koncertinius numerius“ (P6)*. Iš pateikto atsakymo galima daryti prielaidą, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai savo muzikinį kūrybiškumą išreiškia per savo pačių sugalvotas kompozicijas bei noriai jas atlieka.

Antroji subkategorija *muzikos klausymas*, interviu metu išsiskyrė labai aiškiai. Jautakytė (2014) teigė, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinę vaizduotę skatiname per galimybę manipuliuoti informacija, piešti, pasakoti istorijas, įsitraukti į kitas aktyvias veiklas: *„Klausomės klasikinės muzikos jie įsivaizduoja ar tai jūros ošimą, ar miško, gamtos vaizdus. Ir jie tos muzikos klausydami piešia“ (P1)* arba *„Muzikos klausome labai įvairiai: grodami, šokdami, naudojant kūno perkusiją ir pan., kas manau labiausiai skatina vaizduotę“ (P4)*. Analizuojant gautus tyrimo duomenų galima matyti, kad pedagogams toks muzikinės vaizduotės skatinimo metodas yra priimtinas, nes integracija per kitas veiklas leidžia atsiskleisti ne tik šio amžiaus tarpsnio vaikams, bet ir pačiam pedagogui. Taip pat skatinant ugdytinių muzikinę vaizduotę, keli informantai išreiškė nuomonę apie meditacinį muzikos klausymą, kaip ugdytinių nusiramino veiklą: *„Kartais tiesiog ramiai klausomės muzikos ir vėliau aptarinėjame, tai vaikai prifantazuoja įvairiausių dalykų“ (P2)* arba *„Klausome kažkokio kūrinėlio ir sakykim paklausiu vaikų: ką jūs dabar įsivaizduojate? Dažnai darau tokius pokalbius, nes jiems labai patinka užsimerkti ir kažką įsivaizduoti“ (P3)*. Apžvelgus informantų pasisakymus apie muzikos klausymą galima teigti, kad ne tik aktyvi, bet ir ramesnė, tokia kaip pokalbių veikla, skatina ikimokyklinukų vaizduotę. Šiuo atveju didelės įtakos turi pateikiami klausimynai vaikams. Pedagogas turi labai apgalvoti klausimus, kurie skatintų vaikų mąstymą, raginti vengti paprastų

atsakymų ir žinoma būtina pagirti ugdytinius už pateiktus įdomesnius pasisakymus, tokiu būdu bus skatinama vaikų muzikinė vaizduotė.

Interviu metu apklausiant informantus apie muzikinę vaizduotę skatinančius veiksnius išryškėjo dar viena subkategorija *savarankiškas priemonių pasirinkimas*. Analizuojant pateiktus atsakymus galima matyti, kad didelį vaidmenį turi ir ugdytojo kūrybiškumas organizuojant savo veiklas. Jie teigia, kad tinkamai parinktos priemonės, jų gausa užtikrina kokybišką ugdymosi procesą, bei skatina ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinę vaizduotę: „*Naudojamos įvairios priemonės: skarelės, lankai, kaladėlės ir kt. kad jie galėtų įsivaizduoti muziką per judesį per kažkokius atliekamus veiksmus*“ (P1) arba „*Įvairių priemonių pagalba, vaikams klausant muzikos gali pasirinkti ar tai skarelę ar kažkokį instrumentą ar kažkokią kaukę užsidėti taip improvizuoja*“ (P2).

Paskutinioji subkategorija *dainavimas*. Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus galima matyti, kad ikimokyklinio ugdymo muzikos mokytojai mano, jog toks muzikės vaizduotės lavinimo metodas skatina ugdytinius atsipalaiduoti, teikia jiems džiaugsmo: „*Pagal pateiktą tekstą įsivaizduoja ir dainuodami kuria melodijas. Pradžioje labai nedrąsiai, bet paskui labai gražių dalykų išgirstu. Laikui bėgant išsilaisvina*“ (P5) arba „*Kvėpavimo pratimai, įsidainavimo žaidimai, dainavimas aišku su judesiais*“ (P6).

Išanalizavus kategorijos *muzikinę vaizduotę skatinantys veiksniai*, 6 – oje lentelėje pateiktas subkategorijas, apibendrinant galima teigti, kad muzikinės vaizduotės lavinimui taikomi metodai: kūrybiškumo ugdymas, muzikos klausymas, savarankiškas priemonių pasirinkimas, dainavimas muzikinių užsiėmimų veiklose, pedagogui suteikia galimybes pasiekti geresnių ugdymo rezultatų, skatina vaikų mąstymą, kūrybiškumą, padeda atsipalaiduoti ir teikia jiems džiaugsmo.

Muzikinės vaizduotės slopinimas

Siekiant kuo išsamiau išanalizuoti pedagogų pasisakymus apie ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinę vaizduotę slopinančius veiksnius buvo pateiktas klausimas: Kaip manote, kokie veiksniai slopina ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinę vaizduotę? Kodėl? Informantai pateikė savo samprotavimus apie vaizduotės slopinimą. Todėl analizuojant pedagogų pateiktas mintis, jos buvo išskirtos į 4 subkategorijas: *Šiuolaikinės technologijos; Pedagogų įtaka; Per didelis vaikų skaičius grupėse; Vaikų baimės* (7 lentelė).

7 lentelė Veiksniai, kurie slopina vaikų vaizduotę (P=6)

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MUZIKINĘ VAIZDUOTĘ SLOPINANTYS VEIKSNIAI	Šiuolaikinės technologijos	„Šiuolaikinės technologijos, tai telefonai, kompiuteriai. Kai kurie vaikai nesusikaupia muzikinėje veikloje, namuose, žaidžia su telefonais, kas neabejotinai slopina jų atmintį“. P1 „Šiuolaikines technologijas, pvz. interaktyvios lentos darželyje, ar multimedijos, įjungėm ir visi daro taip kaip rodo video, jokio mąstymo, jokios vaizduotės, kūrybos ar loginio mąstymo“. (P5)
	Pedagogų įtaka	„Jeigu pedagogas reikalauja, reikia pasiekti kažkokį tikslą, kad dabar bus taip ir ne kitaip tiesiog kitą kartą nebelieka laiko tai fantazijai „. P2 „Gal būt ir suaugusiųjų čia kažkiek indėlio. Per daug suaugusiųjų įsikišimas, ar tai kažkokia pastaba duota netgi gali slopinti tą vaizduotę“. P3 „Kai kurie mokytojai pateikia vaikams dainas ką reikia daryti, stovėti, judėti, atlikti, intonuoti, kvėpuoti, kaip kažką tai daryti. Tai čia yra tikrai ne muzikinės vaizduotės lavinimas. P4 „Mūsų suaugusių noras statyti vaikus į tam tikrus rėmus. Pats mokytojas slopina vaikų vaizduotę, netgi kartais patys to nepajaučiame kai tai darome“. P5 „Tai primesta nuomonė pirmiausiai. Svarbiausia, kad mokytojas neslopintų vaiko“. P6
	Per didelis vaikų skaičius grupėse	„Tūrėtų būti grupėse mažiau vaikų, kai ateina 20 kiekvieno ne visada sugebi pastebėti, paklausti“. P2
	Vaikų baimės	„Yra tokių vaikų, kurie jaučia baimę, kad suklysiu, kad manęs nesupras, baimės jausmas būti nesuprastam“. P5

Pirmojoje subkategorijoje informantai pateikė atsakymus apie *šiuolaikines technologijas*. Mokytojų pasisakymuose, galime išvelgti aiškų nerimą dėl ikimokyklinio amžiaus vaikų naudojimosi informacinėmis technologijomis laiko neribojimo. Per ilgai, netinkamai naudojamos technologijos slopina ne tik ugdytinių mąstymą, kūrybiškumą, bet ir vaizduotę, priversdami vaikus kartoti ekrane matomus veiksmus ir elgtis šabloniškai: „*Šiuolaikinės technologijos, tai telefonai, kompiuteriai. Kai kurie vaikai nesusikaupia muzikinėje veikloje, namuose, žaidžia su telefonais, kas neabejotinai slopina jų atmintį*“ (P1) arba „*Šiuolaikines technologijas, pvz. interaktyvios lentos darželyje, ar multimedijos, įjungėm ir visi daro taip kaip rodo video, jokio mąstymo, jokios vaizduotės, kūrybos ar loginio mąstymo*“ (P5).

Atliekant duomenų tyrimo analizę, labai ryškiai atsiskleidė antroji subkategorija *pedagogų įtaka*, kurioje informantai labai aiškiai išsakė savo mintis dėl pedagogų daromos neigiamos įtakos ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinei vaizduotei. Net 5 informantų pasisakymuose labai panašus požiūris užfiksuotas į daromą suaugusiųjų (šiuo atveju pedagogų) įtaką vaikams, kuri, jų nuomone, slopina ikimokyklinukų muzikinę vaizduotę: „*Jeigu pedagogas reikalauja, reikia pasiekti kažkokį tikslą, kad dabar bus taip ir ne kitaip tiesiog kitą kartą nebelieka laiko tai fantazijai* „ P2; „*Gal būt ir suaugusiųjų čia kažkiek indėlio. Per daug suaugusiųjų įsikišimas, ar tai kažkokia pastaba duota netgi gali slopinti tą vaizduotę*“ P3; „*Kai kurie mokytojai pateikia vaikams dainas ką reikia daryti, stovėti, judėti, atlikti, intonuoti, kvėpuoti, kaip kažką tai daryti. Tai čia yra tikrai ne muzikinės vaizduotės lavinimas*“ P4; „*Mūsų suaugusių noras statyti vaikus į tam tikrus rėmus. Pats mokytojas slopina vaikų vaizduotę, netgi kartais patys to nepajaučiame kai tai darome*“ P5; „*Tai primesta nuomonė pirmiausiai. Svarbiausia, kad mokytojas neslopintų vaiko*“ P6. Apžvelgus šiuos tyrimo atsakymus, galima matyti, kad mokytojas labai dažnai, savo užsiėmimų metu, net pats to nejausdamas „primeta“ vaikui savo nuomonę, „įstato“ jį į savo sukurtus „pamokos rėmus“ ir neleidžia vaikui pačiam mąstyti, kurti, taip slopindamas ikimokyklinukų muzikinę vaizduotę. Pedagogai dažniausiai teisinasi, kad dėl visko yra kaltas per greitas dienotvarkės ritmas, per didelis užimtumas, dėl to nelieka laiko nei pedagogų, nei vaikų kūrybiškam ugdymui muzikinių užsiėmimų metu. O gal tai galima priskirti pedagogų asmeninių savybių, tokių kaip kantrybė, tolerancija trūkumui?

Informantų išsakytose mintyse atsispindi dar viena subkategorija *per didelis vaikų skaičius grupėse*. Informantai teigia, kad didelis vaikų skaičius grupėse, jiems neleidžia pastebėti kiekvieno vaiko kūrybiškumo, ar profesionaliai suteikti tinkamą pagalbą ugdytiniui: „*Tūrėtų būti grupėse mažiau vaikų, kai ateina 20 kiekvieno ne visada sugebi pastebėti, paklausti*“ P2. Analizuojant gautus duomenis, galima teigti, kad pedagogai galėtų daug daugiau laiko skirti kiekvienam ugdytiniui, jeigu būtų mažesnės vaikų grupės. Galima daryti prielaidą, kad tuomet užsiėmimų kokybė tikrai pagerėtų, atsirastų laiko ugdyti kiekvieno auklėtinio poreikius.

Paskutinė subkategorija – *vaikų baimės*. Informantė P5 teigė, jog: „*Yra tokių vaikų, kurie jaučia baimę, kad suklysiu, kad manęs nesupras, baimės jausmas būti nesuprastam*“. Interviu metu uždavus pedagogams klausimą apie ikimokyklinukų muzikinės vaizduotės slopinimą, paminėjo, kad dirbant su šio amžiaus tarpsnio vaikais, mokytojui svarbiausia yra gebėti prieiti prie kiekvieno vaiko, reikia išmokti pažinti kiekvieno ugdytinio emocijas ir mokėti laiku suteikti reikiamą pagalbą.

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus, matyti, kad muzikos mokytojai savo kasdieninėje veikloje susiduria su įvairiausiai neigiamais veiksniais, kurie slopina

ikimokyklinukų muzikinę vaizduotę, tai: netinkamai naudojamos šiuolaikinės technologijos, per didelė pačių pedagogų įtaka, per didelis vaikų skaičius grupėse, vaikų baimės. Informantų teigimu šiuolaikinės technologijos jiems kelia nemažai nerimo, kadangi neribotas jų naudojimas turi neigiamos įtakos ugdytinių mąstymui, kūrybiškumui ir vaizduotei. Pedagogai sutinka, kad dirbant su per didelėmis vaikų grupėmis jie negali skirti pakankamai dėmesio kiekvienam vaikui individualiai. Siekiant greitesnių ir geresnių ugdymo rezultatų, jie dažnai vaikams primeta savo nuomonę, sprendimus, tokiu būdu, slopindami ikimokyklinukų iniciatyvų mąstymą, kūrybiškumą bei vaizduotę.

Ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinės vaizduotės tobulinimas

Išanalizavus muzikinės vaizduotės skatinančius ir slopinančius veiksnius galima teigti, kad muzikos mokytojams vaizduotės lavinimas yra gerai pažįstamas, tačiau apie jį dar nedaug kalbama. Norint sužinoti, kas lemia sėkmingą muzikinės vaizduotės lavinimą ir ką, jų nuomone reikėtų keisti, kad būtų sėkmingesnis ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinės vaizduotės lavinimas, informantams buvo pateiktas klausimas: „Jūsų nuomone, ką galima būtų keisti ar tobulinti, kad ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinės vaizduotės lavinimas būtų sėkmingesnis?“ Siekiant kuo išsamiau išanalizuoti, kokius tobulintinus muzikinės vaizduotės veiksnius išskiria informantai, gauti atsakymai suskirstyti į 5 subkategorijas: *vaikų grupės, priemonių trūkumas, pedagogų profesiniai poreikiai, bendradarbiavimas, įtraukusis ugdymas* (8 lentelė).

8 lentelė **Muzikinės vaizduotės ugdymo tobulinimas (P=6)**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
TOBULINTINI VEIKSNIAI	vaikų grupės	„Jeigu būtų mažesnės vaikų grupės, daugiau individualiai su vaikais galėtum dirbti, o kai daug vaikų tai vieni noriai įsijungia į muzikinę veiklą, kiti nelabai“. P1 „Kad vaikų būtų mažiau grupėje, kad pedagogas galėtų neskubėdamas, nesiekiant rezultatų duoti laiko pasireikšti kiekvienam vaikui“. P2
	Priemonių trūkumas	„Įvairesnių priemonių trūkumas, kuriomis muzikos vadovas galėtų sudominti vaiką, veiklos taptų vaikui patrauklesnės, įsimintinesnės, vaizdingesnės“. P1 „Norėtųsi įvairesnių priemonių, kas labiau sudomintų vaikus, leistų jiems laisviau išreikšti save“. P2
	Pedagogų profesiniai poreikiai	„Pedagogų žinių, kvalifikacijos kėlimo kursų prieinamumas, kurie vaikui daugiau duotų naudos“. P1 „Pamokėlių trūkumas, norėtųsi daugiau

		<i>turėti, valandų meniniam ugdymui vaikui manyčiau reikėtų daugiau“.</i> P5
	Bendradarbiavimas	<i>„Bendradarbiavimas tiesiog. Turi būti įtraukta šeima, grupės auklėtojos. Tėvai turi skatinti ir vesti vaikus į koncertus, parodas, su juo kalbėtis, tai ir vaiko vaizduotė bus labiau lavinama. Čia ne tik muzikos mokytojos reikalas, turi veikti visa grandinė“.</i> P3 <i>„<...> priklauso kokia įstaiga, koks įstaigos požiūris, kokia miesto švietimo politika, į ką reikia orientuotis: ar koncertinė veikla, ar į projektus ir taip tada vadovai dirba. Pirmiausia žiūri ko reikia miestui, toliau einam į įstaigą ko reikalauja ir tada tik kasdieninė veikla“.</i> P6
	Įtraukusis ugdymas	<i>„Dabar yra daug vaikų su įvairiomis negaliomis, su įvairiais sutrikimais elgesio, tai tie vaikai gal ir mažiau įsijungia į muzikinę veiklą“.</i> P1 <i>„Aišku reikia dar nepamiršti, kad yra vaikų su spec. poreikiais, turim kreipti dėmesį ir į juos, priderinti veiklą jiems, todėl veiklos turėtų būti su dideliu terapiniu atspalviu visose amžiaus grupėse“.</i> P6

Paskutinėje kategorijoje *tobulintini veiksniai*, informantų gauti duomenys pasiskirstė labai įvairiai. Pirmojoje subkategorijoje - *vaikų grupės*, pedagogai, dalydamiesi mintimis apie muzikinės vaizduotės tobulintinus veiksnius bei jų pritaikymą ikimokykliniam vaikų amžiui, teigia, kad sumažinus vaikų skaičių grupėse, galėtų užtikrinti kokybiškesnę ugdymosi procesą: *„Jeigu būtų mažesnės vaikų grupės, daugiau individualiai su vaikais galėtum dirbti, o kai daug vaikų tai vieni noriai įsijungia į muzikinę veiklą, kiti nelabai“* P1 arba *„Kad vaikų būtų mažiau grupėje, kad pedagogas galėtų neskubėdamas, nesiekiant rezultatų duoti laiko pasireikšti kiekvienam vaikui“* P2.

Informantų pasisakymuose užfiksuotas požiūris ir į ugdymo įstaigose įvairesnių *priemonių trūkumą*, kuriomis jų teigimu galėtų labiau sudominti auklėtinius, vaizdingiau bei kūrybiškiau lavinti jų muzikinę vaizduotę: *„Įvairesnių priemonių trūkumas, kuriomis muzikos vadovas galėtų sudominti vaiką, veiklos taptų vaikui patrauklesnės, įsimintinesnės, vaizdingesnės“* P1 arba *„Norėtųsi įvairesnių priemonių, kas labiau sudomintų vaikus, leistų jiems laisviau išreikšti save“* P2.

Trečioji subkategorija – *pedagogų profesiniai poreikiai*. Muzikos mokytojų teigimu, ikimokyklinio vaikų amžiaus ugdymui didelę įtaką turi pedagogų noras tobulėti, žingeidumas, o tam reikalingas ne tik administracijos palaikymas, bet ir švietimo organizuojamų kvalifikacijos kėlimo kursų naudingumas, bei prieinamumas: *„Pedagogų žinių, kvalifikacijos kėlimo kursų prieinamumas, kurie vaikui daugiau duotų naudos“* P1. Informantų pasisakymuose taip pat

užfiksuotas požiūris į meniniam ugdymui per mažai skiriamą dėmesį šio amžiaus tarpsnio vaikams. Mokytojai mano, kad didesnis valandų skaičius jiems padėtų pasiekti geresnių ugdymosi rezultatų: „*Pamokėlių trūkumas, norėtuši daugiau turėti, valandų meniniam ugdymui vaikui manyčiau reikėtų daugiau*“ P5.

Iš informantų pateiktų pasisakymų matome, išryškėjusią dar vieną subkategoriją – *bendradarbiavimas*. Pedagogų požiūriu vienas iš svarbiausių bendradarbiavimo aspektų yra, bendradarbiavimo ryšių stiprinimas tarp ugdymo įstaigos vadovų, pedagogų ir ugdytinių šeimų: „*Bendradarbiavimas tiesiog. Turi būti įtraukta šeima, grupės auklėtojos. Tėvai turi skatinti ir vesti vaikus į koncertus, parodas, su juo kalbėtis, tai ir vaiko vaizduotė bus labiau lavinama. Čia ne tik muzikos mokytojos reikalas, turi veikti visa grandinė*“ P3 arba „*priklauso kokia įstaiga, koks įstaigos požiūris, kokia miesto švietimo politika, į ką reikia orientuotis: ar koncertinė veikla, ar į projektus ir taip tada vadovai dirba. Pirmiausia žiūri ko reikia miestui, toliau einam į įstaigą ko reikalauja ir tada tik kasdieninė veikla*“ P6. Išanalizavus informantų išsakytas mintis aiškiai matyti, kad norint tobulinti vaikų muzikinės vaizduotės ugdymą reikėtų stiprinti bendruomeniškumą ne tik tarp ugdymo įstaigos ir vaikų šeimos, bet taip pat turėtų būti daugiau bendradarbiaujama ir su miesto švietimo skyriumi, veikti turi visa grandinė, pedagogas neturėtų būti paliktas tvarkytis vienas.

Atliekant kokybinę duomenų analizę, išryškėjo paskutinioji subkategorija – *įtraukusis ugdymas*, kurioje informantai išsakė savo pozicijas dėl tinkamo ugdymo galimybių užtikrinimo kitokiems vaikams: „*Dabar yra daug vaikų su įvairiomis negaliomis, su įvairiais sutrikimais elgesio, tai tie vaikai gal ir mažiau įsijungia į muzikinę veiklą*“ P1 arba „*Aišku reikia dar nepamiršti, kad yra vaikų su spec. poreikiais, turim kreipti dėmesį ir į juos, priderinti veiklą jiems, todėl veiklos turėtų būti su dideliu terapiniu atspalviu visose amžiaus grupėse*“ P6. Iš gautų tiriamųjų atsakymų, galima įžvelgti, kad pedagogams tenka nemažas iššūkis dėl ugdymosi sąlygų bei individualių poreikių šiems vaikams pritaikymo.

Atlikus duomenų analizę, apibendrinant galima įžvelgti, išryškėjusią pedagogų nuomonę, kokie *tobulintini veiksniai* galėtų padėti jiems dar sėkmingiau ugdyti ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinę vaizduotę. Informantai galvoja, kad mažesnis vaikų skaičius, didesnis meniniam ugdymui skirtas valandų skaičius ir gausnis lavinimo priemonių pasirinkimas galėtų užtikrinti kokybiškesnę bei kūrybiškesnę ugdymo procesą. Taip pat mokytojams nerimą kelia, jų pedagoginis profesinis tobulėjimas, jų teigimu, ugdymo įstaigos administracijos palaikymas turėtų didesnės įtakos jų norui tobulėti, greičiau įsisavinti švietimo naujoves. Atsižvelgiant į šiandieninę švietimo situaciją, ugdymo įstaigose yra jaučiamas labai didelis nerimas dėl įtraukiojo ugdymo, kuris pedagogams kelia nemažai iššūkių, nežinomybės dėl individualių

ugdymo(si) poreikių šiems vaikams pritaikymo. Išanalizavus gautus duomenis išryškėjo dar viena subkategorija – *bendradarbiavimas*. Pedagogai čia kaip trūkumą įvardina visos bendruomenės bendradarbiavimo ryšių stiprinimą, kuris jų manymu turėtų veikti kaip viena bendra grandis, taip dar labiau būtų užtikrinamas kokybiškas vaikų ugdymą.

Kategorija muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus gali atskleisti motoriniai įgūdžiai, įvairių priemonių (skarelės, kaspiniai, spalvoti kamuoliukai ir kt.) naudojimas, aktyvus muzikos klausymas ir improvizacija. Šie ypatumai yra susiję ne tik su aplinka, kurioje dirba pedagogas, bet ir su įvairiomis veiklomis (muzikos klausymu, muzikiniais žaidimais, dainavimu, grojimu ir kt.). Mokytojas turi gebėti tinkamai joms pasiruošti bei gebėti kuo kūrybiškiau jas perteikti vaikams, kas gali turėti didelės įtakos ikimokyklinukų muzikinės vaizduotės lavinime. Gauti tyrimo duomenys pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė **Muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai ikimokykliniame vaikų amžiuje (P=6)**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS LAVINIMO YPATUMAI	Motoriniai įgūdžiai	„Vaikai klausosi muzikos, vaizduoja kažkokius personažus ir judesio pagalba taip lengviau save išreiškia.“. (P2) „per muzikinę vaizduotę lavinasi ne tik tai muzikiniai kažkokie elementai, bet ir motorika (smulkioji), manau čia apima labai daug visokių lavinimų“. (P3) „muzikinė vaizduotė atliepia pirštai. Pirštuotės visokie žaidimai. Jie yra tobulinami, gali naudoti dainelėse, aktyviam muzikos klausymui, apšilime, įsidainavime, didaktiniuose žaidimuose. Vaikams ikimokyklinėje įstaigoje reikalingi pirštų žaidimai, kurie parodo ką jie galvoja, jaučia, atsimena, čia ir kūryba ir tuo pačiu pamatai tą vaizduotę“. (P6)
	Lavinimui skirtų priemonių taikymas	„Labai svarbu naudoti daug priemonių. Per priemones mes skatiname vaiko kūrybinį mąstymą, jis matomas geriau, yra vaikų, kurie neišreiškia žodžiais to ką jaučia, tai tuomet jis parodo“. (P6)

	Aktyvus muzikos klausymas	<p>„Per muzikos klausymą, sekam pasaką, vaikai pasirinkę savarankiškai instrumentus žino, kas koks veikėjas ir toje vietoje su savo instrumentu atlieka muziką“. (P1)</p> <p>„Klausydami muzikos mes galim išgirsti ten ką tik tai norim ir vaizduoti tarkim gyvūnus jų elgsenas dydį, bet ką, ko jie negali realiam gyvenime, tai klausydami muzikos jie gali patys tapti, bet kuo“. (P4)</p> <p>„Muzikiniai pavyzdžiai, turi būtų kuo paprastesni, trumpesni, skirtingu tempu ir žinoma kartojimas. Tą patį kūrinį galima leisti visą laiką, bet kūrybiškai keisti užduotis: vieną kartą pirštai, kitą – kojos ir t.t., bet muzika gali būti ta pati“. (P6)</p>
--	---------------------------	---

Pirmosios kategorijos *muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai* subkategorijoje *motoriniai įgūdžiai*, informantai dalinosi savo patirtimi. Gauti tyrimo rezultatai atskleidė, kad labiausiai lavinama vaikų vaizduotė, kai mokytojai, savo muzikinių užsiėmimų metu, vaikams taiko skatinančias juos judėti veiklas. Informantai P2, P3 ir P6 teigia, kad motorika yra ypač svarbi lavinant ugdytinių vaizduotę. Apžvelgus tiriamųjų pasisakymus apie motorinių įgūdžių taikymą muzikos užsiėmimuose matoma, kad šie įgūdžiai yra labai reikalingi kasdieninėse vaikų veiklose. Jie padeda greičiau pasiekti norimų rezultatų, padeda lengviau atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą, mąstymą, jausmus ir tuo pačiu atsiskleidžia jų muzikinė vaizduotė.

Antroje subkategorijoje *lavinimui skirtų priemonių taikymas*, respondentas (P6) atskleidė, kad tinkamai parinktos priemonės, jų gausa užtikrintų pilnavertišką bei kokybišką ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą. Jų pagalba, tikėtina, dar labiau būtų lavinama ugdytinių muzikinė vaizduotė. Gauti rezultatai rodo, kad gausus priemonių naudojimas padėtų kūrybiškiau pažvelgti į ugdytinių muzikinės vaizduotės lavinimą: „*Labai svarbu naudoti daug priemonių. Per priemones mes skatiname vaiko kūrybinį mąstymą, jis matomas geriau, yra vaikų, kurie neišreiškia žodžiais to ką jaučia, tai tuomet jis parodo*“ (P6). Analizuojant informanto nuomonę apie skirtingų priemonių taikymą ikimokykliniame amžiuje, matome sąsają su darbo teorinėje dalyje minėta Kalifornijos valstijos universiteto Los Andželo ankstyvojo ugdymo profesorės Barbour (2016) mintimis, kad įvairių lavinimui skirtų priemonių (spalvotos skarelės, lankai, kamuoliai ar kt.) naudojimas muzikinėse veiklose ugdytinius skatina kūrybiškai judėti, eksperimentuoti, tyrinėti. Tačiau informantas savo pasisakyme konkrečiai neįvardina, kokios tos priemonės galėtų būti, todėl, atsižvelgiant ir į teorinėje dalyje pateiktus profesorės ir kt., autorių įžvalgas, galime daryti prielaidą, kad muzikos mokytojas pasilieka laisvę kūrybiškumui ir apsvarstymui, ką savo veiklose siūlyti vaikams.

Subkategorijoje *aktyvus muzikos klausymas*, analizuojant pedagogų gautus interviu atsakymus, jie aktyvų muzikos klausymąsi įvardino kaip vieną pagrindinių muzikos užsiėmimo

veiksenų. Ji yra tinkamiausia ir geriausiai atspindi muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus. Išanalizavus gautus tyrimo duomenis, galima teigti, kad ši veikla leidžia vaikams labiau atsipalaiduoti ir išreikšti savo išgyvenimus: „*Klausydami muzikos mes galim išgirsti ten ką tik tai norim ir vaizduoti tarkim gyvūnus jų elgsenas dydį, bet ką, ko jie negali realiam gyvenime, tai klausydami muzikos jie gali patys tapti, bet kuo*“ (P4). Taip pat iš mokytojų pasisakymų galima matyti, kad aktyvus muzikos klausymas leidžia kūrybiškiau pažvelgti į muzikinės pamokėles, kurios vaikams leidžia laisviau išreikšti savo muzikinę vaizduotę: „*Per muzikos klausymą, sekam pasaką, vaikai pasirinkę savarankiškai instrumentus žino, kas koks veikėjas ir toje vietoje su savo instrumentu atlieka muziką*“ (P1); „*Muzikiniai pavyzdžiai, turi būtų kuo paprastesni, trumpesni, skirtingu tempu ir žinoma kartojimas. Tą patį kūrinį galima leisti visą laiką, bet kūrybiškai keisti užduotis: vieną kartą pirštai, kitą – kojos ir t.t., bet muzika gali būti ta pati*“ (P6).

Apibendrinant muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumų subkategorijas, galima matyti, kad ikimokyklinio ugdymo muzikos mokytojai taiko įvairias priemones lavindami vaikų muzikinę vaizduotę. Išanalizavus gautus tyrimo atsakymus išsiskyrė šie muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai: *motoriniai įgūdžiai* – judesys, pirštukiniai žaidimai; *lavinimui skirtų priemonių taikymas* (spalvotos skarelės, lankai, kamuoliai ir kt.) - kūrybiškumas, judesys; *aktyvus muzikos klausymas* – muzikos atlikimas, vaidyba, kūno perkusija. Teorinėje darbo dalyje Dodge (2007) teigė, kad ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai šiame amžiaus tarpsnyje daugiausiai siejami yra su kūrybiškumo ugdymu bei vaizduotės lavinimu. Jo nuomone, svarbiausias vaizduotės lavinimas vyksta per vaidmenų žaidimą: vaikai įsivaizduoja įvairiausias situacijas, susitapatina, vaidina, imituoja gyvūnų veiksmus. Taip pat kūrybinę laisvę padeda išreikšti papildomos priemonės (audeklų atraižos, dėžės ir pan.), kurias naudojant, inscenizuojamos įvairiausios situacijos.

Analizuojant gautus tyrimo rezultatus aiškiai yra matoma, kad, pedagogų pasisakymai ir teorinėje darbo dalyje analizuotos mokslinės literatūros įžvalgos muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumų aspektu, pasitvirtino. Džiugu, kad muzikos pedagogai supranta kas yra muzikinė vaizduotė ir kokiais metodais labiausiai ji yra lavinama. Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad muzikinė vaizduotė yra aktyviai lavinama ikimokykliniame vaikų amžiuje, integruojant ją į kitas veiklas bei meno rūšis. Užsiėmimų veiklose pedagogai skatina vaikus aktyviai veikti, suteikia jiems daug jutiminių patirčių, galimybę kurti, mąstyti, tyrinėti bei analizuoti, kūrybiškai žvelgia į vaikų muzikinį ugdymą ir muzikinės vaizduotės lavinimą.

IŠVADOS

1. Muzikinio ugdymo sąvoka aptinkama dar iki antikos laikotarpio. Bėgant amžiams buvo suformuoti teoriniai ir praktiniai muzikinio ugdymo metodai, kurie išlieka aktualūs ir šiuolaikiniam ugdymui. Muzikinis ugdymas nuo ankstyvos vaikystės turi didelę reikšmę vaiko raidai. Ikimokyklinio amžiaus vaikas muzikinio ugdymo pagalba susipažįsta su jį supančia aplinka, padedančia formuoti vaiko asmenybę, ugdo estetiškes pažiūras, muzikinius gebėjimus, meninio ugdymo supratimą. Svarbią vietą vaiko raidai turi vaizduotė, kuri sužadina ikimokyklinuko jausmus ir padeda kurti. Vaizduotė, tai specifinė psichinė veikla, kuri glaudžiai siejasi su kiekvieno vaiko asmeninėmis savybėmis: žiniomis, gabumais, įgūdžiais, jausmais ir kt. Vaizduotė lavinama per patirtinį vaiko ugdymą: tyrinėjimą, eksperimentavimą, problemų sprendimą.
2. Ikimokyklinis amžius yra svarbus visais aspektais: psichologiniu, socialiniu ir fiziologiniu. Šiame amžiaus tarpsnyje vaikai pradeda pasitikėti juos supančiais žmonėmis, mokosi įsitvirtinti jiems socialiai priimtinais būdais. Bendraudami stiprina toleranciją ir tarpusavio santykius. Ugdant vaikus būtina atsižvelgti į jų psichologinius ir fizinius poreikius, taip bus formuojamas tinkamas mokymosi visą gyvenimą pagrindas.
3. Muzikinės vaizduotės skatinimas ikimokykliniame amžiuje siejamas su vaikų muzikine ir žaidybine veiklomis. Ji skatinama per tyrinėjimus, įvairių netradicinių medžiagų naudojimą, probleminių klausimų pateikimą. Vaizduotės lavinimui yra svarbi emociškai saugi aplinka. Ugdytinių muzikinė vaizduotė yra lavinama per įvairius metodus: pasakų kūrimą, skirtingų daiktų apibūdinimą, knygų skaitymą, piešimą, muzikos kūrimą taikant įvairias priemones ir kt. Šie metodai žadina ugdytinių emocijas, skatina kūrybiškumą, muzikinę raišką, suteikia galimybę laisvai reikšti mintis ir įsijausti į juos supantį pasaulį. Suaugusieji turėtų kontroliuoti vaikų šiuolaikinių technologijų naudojimą, atkreipti dėmesį į jų dienos tvarką, jos neperkrauti, nekritikuoti vaikų, neužgožti jų idėjų, nes visa tai gali slopinti vaiko pasitikėjimą, menkinti jo savivertę bei norą kurti.
4. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad ikimokyklinių įstaigų muzikos mokytojai supranta ir geba apibūdinti muzikinę vaizduotę. Geriausiai ji atskleidžiama per ugdytinių muzikinę raišką: judesį, balsą, veido mimiką, ritminius elementus, kuriuos taikant laisviau ir kūrybiškiau perteikiamos vaikų idėjos. Ikimokyklinukų muzikinė vaizduotė yra lavinama per įvairiausius metodus: šokį, muzikos klausymą, dainavimą, muzikavimą, ritmavimą ir kt. Šie metodai suteikia mokytojams galimybę pasiekti geresnių ugdymo rezultatų, skatina ugdytinių mąstymą, kūrybiškumą. Pastebėti ir neigiami veiksniai, kurie slopina

ugdytinių vaizduotę: per ilgas laikas skirtas šiuolaikinių technologijų naudojimui, per didelis vaikų skaičius ikimokyklinio ugdymo grupėse, vaikų baimės. Norint, jog ikimokyklinis muzikinis ugdymas būtų sėkmingesnis, būtina tobulinti kai kuriuos veiksnius: mažinti vaikų skaičių grupėse, didinti meniniam ugdymui skirtas valandas bei didinti lavinimo priemonių pasirinkimą. Šiandieninėje ugdymo situacijoje jaučiamas pedagogų nerimas dėl asmeninio profesinio tobulėjimo įtraukiojo ugdymo aspektu. Įstaigos vadovų palaikymas padėtų pedagogams tobulėti, greičiau įsisavinti švietimo naujoves. Ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus, buvo išskirti muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumai: judesys, pirštukiniai žaidimai, muzikos atlikimas, vaidyba, kūno perkusija, įvairios lavinimui skirtos priemonės ir kt., kurių pagalba yra lavinama vaikų muzikinė vaizduotė. Mokytojai pastebi, kad kūrybiška ir aktyvi veikla vaikams suteikia daug jutiminių patirčių, galimybę kurti, mąstyti, tyrinėti, kas neabejotinai skatina ugdytinių muzikinę vaizduotę.

LITERATŪRA

- Ayman-Nolley S. (1999). *A piagetian perspective on the dialectic process of creativity*. Creativity Research Journal, Nr. 12, p. 267–275
- Aleksienė V. (2016) *Muzikinės veiklos ypatumai ugdant autistiškus vaikus*. Gerosios praktikos vadovas. Vilnius. Šviesa
- Aleksienė V. (2010). *Muzikos terapija socialiniame darbe*. I dalis. Teorija. Vilnius. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Ališauskienė S., Gudonis V. ir kt. (2003). *Ankstyvasis ugdymas: dabartis ir perspektyvos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ambrazevičius R. (2014). *Mocarto klausymas didina intelektą*. 2014-06-27. Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/2014-06-27-ktu-muzikos-psichologas-mocarto-klausymas-didina-intelekta/>
- Andriekienė R. M., Seneckaitė J. (2001). *Vaiko socialinis – kognityvinis patyrimas šeimoje ir ikimokyklinėje įstaigoje*. Pedagogika Nr. 49
- Barbour A. (2016) *Play Today: Building the Brain Through Creative Expression*. Gryphon House
- Bereševičius G. (2016). *Kūrybiškas mokytojas – kūrybiški mokiniai. Kai kurie vaizduotės lavinimo pratimai*. Klaipėda. Klaipėdos universiteto leidykla
- Boyakova, E. V., Torshilova, E. M. (2017). *Research of aesthetic development of preschool and primary school children*. Espacios, 38(56).
- Boyd, J. et al. (2005). *Promoting Children's Socio and emotional and Emotional Development Through Preschool Education*. Retrieved from.
- Boyd, J. (2009). *Belonging, being and becoming: Early years learning framework*. Canberra. Department of Education and Workplace Relations. Australia: Author.
- Budinavičienė R. (2005). *Dainavimas be sienų*. Vokalinio ugdymo tradicijos ir inovacijos. Klaipėda. Klaipėdos universiteto leidykla
- Burchinal, M., Vandergrift, N., Pianta, R. & Mashburn, A. (2010). *Threshold analysis of association between child care quality and child outcomes for low income children in pre-kindergarten programs*. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, pp. 166– 176.
- Campbell, F. A., Wasik, B. H., Pungello, E. P., Burchinal, M., Barbarin, O. & Kainz, K. et al. (2008) *Young adult outcomes from the Abecedarian and CARE early childhood educational interventions*, *Early Childhood Research Quarterly*, 23, pp. 452– 466.
- Campbell D. (2005). *Mocarto muzikos poveikis*. Meno terapijos centras.

- Deniušienė O. (2006). Muzikinės raiškos organizavimas vaikų darželyje: muzikinės raiškos metodinė medžiaga ikimokyklinių įstaigų muzikos mokytojams. Šiauliai: Šiaurės Lietuva. p.3
- Dodge D. T., Colker L. J., Džeroman C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika
- Dubodelova Ž., Mačiulaitis R. (2012). *Meno terapija kaip gydymo metodas asmenims, turintiems specialiųjų poreikių (psichikos sutrikimų)*. Sveikatos mokslai Nr. 4. Klaipėda.
- Edwards R., Usher R. (2002). *Postmodernism and Education*. Journal of Social Sciences No. 7. The University of Victoria. Canada
- Emberton E. (2013). *The power of music: Opening our minds to imagine a better life*. Canadian Music Educator, 55(2), 29-32. Retrieved from Gale Academic One File.
- Erdonmez D. (1997). Music: a mega vitamin for the brain // *Music therapy in health and Education*. London Publishers.
- Girdzijauskienė R. (2005). *Muzikos pedagogų požiūrio į mokinių kūrybiškumo raišką per muzikinę veiklą ypatumai*. Klaipėda. Klaipėdos universitetas, muzikos pedagogikos katedra
- Girdzijauskienė R. (2003). *Vaikas. Muzika. Kūryba*. Vilnius. Gimtasis žodis.
- Girdzijauskienė R., Jautakytė Ž., Beresevičius G. ir kt. (2016). *Kūrybiškas mokytojas – kūrybiški mokiniai*. Klaipėda.
- Girdzijauskienė R., Šiaučiulis S., Andriulionis D. (2007). *Ant muzikos sparnų*. Vilnius. Gimtasis žodis.
- Gordon E.E., Reynolds A. M., Valerio W. H., ir kt. (2004). Muzikos žaismas. Ankstyvosios vaikystės muzikos mokymo programa. Vilnius. Kronta
- Grakauskaitė-Karkockienė D. (2003). *Kūrybos psichologija*. Vilnius. P. 6. Logotipas.
- Grendstad N. M (1999). *Vaizduotė ir jausmai*. Vilnius. Margi raštai.
- Hustedt, J. T., Barnett, W. S., Jung, K. & Thomas, J. (2007). The Effects of the Arkansas Better Chance Program on Young Children's School Readiness . *Effects off ABC*. The National Institute for Early Education Research. Rutgers University
- Higgins, C. (2008). *Imaginative practice, imaginative inquiry: Proceedings of the sixth international conference on imagination and education* (pp. 36-47). Australian Capital Territory: The University Of Canberra.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas* (2014). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas* (2016). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.

- Jareckaitė A., Rimkutė – Jankuvienė S. (2010). *Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Jautakytė R. (2014). Kūrybiškumo samprata ir jo ugdymas darželyje: ikimokyklinio auklėjimo pedagogų pozicija. *Tiltai Nr. 1*
- Joubert, M. M. (2001). The art of creative teaching: NACCCE and beyond. In A. Craft, B. Jeffrey, & M. Leibling (Eds), *Creativity in education* (pp. 17-34). London: Continuum.
- Juodaitytė A. (2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis – edukacinis aspektas*. Šiauliai. Šiaulių universiteto leidykla
- Katinienė A. (1998). *Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje*. Vilnius. Kronta leidykla
- Kehily M. J. (2004). *Childhood studies*. England: Open University Press.
- Kirchner A. (2022) *Good and Bad Effects of Music on Children*. 2023-01-03. Prieiga per internetą: <https://wehavekids.com/parenting/Good-And-Bad-Effects-Of-Music-On-Children>
- Kokotsaki D. (2011). Student-teachers' conceptions of creativity in the secondary music classroom. *Thinking Skills & Creativity*, 6 (2), 100-113.
- Kunigėnienė J. (2020). *Vaikų vaizduotės lavinimas. Skatinantys ir slopinantys veiksniai*. Kaunas.
- Lapinskienė N. (2011). *Vasaros spalvų karalystėje*. Muzikinė pasaka. Vilnius. Leidykla Pionierius.
- Laužikas J. (1993). *Mokinių pažinimas ir mokymo diferencijavimas*. Kaunas: Pedagoginiai raštai.
- Lukoševičius A., Ruzgienė A. (1996). *Vaiku socialiniu įgūdžių raida įvairiomis sąlygomis*. Vilnius.
- MacDonald R., Wilson G., Miell D. (2012). Improvisation as a creative process within contemporary music. In: *Musical imaginations*, Eds. D.J. Hargreaves. Oxford: Oxford University Press.
- Mayesky M. (2013). *Creative Activities for Young Children*. Wadsworth Cengage Learning.
- McCaslin N. (2016). *Creative drama in the classroom and beyond*. Boston, MA: Pearson.
- Mills H. (2014). The importance of creative arts in early childhood classrooms. *Texas Child Care quarterly*. Vol. 38, No. 1. US: Texas.
- Marlow R. (2020). *How to Boost Your Kid's Creativity With Musical Play*. 2020-04-20. Prieiga per internetą: <https://www.parentmap.com/article/how-boost-your-kids-creativity-musical-play>
- Monkevičienė O. (2001). *Ankstyvojo ugdymo vadovas*. Vilnius
- Monkevičienė O. (2018). *Penkerių – šešerių metų vaikų raidos ir ugdymo ypatumus*. Metodinis leidinys
- Monkevičienė O. (2021). *Žaismė ir atradimai*. Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui. Vilnius

- Montessori M. (2000). *Vaikystės paslaptis*. Kaunas
- Mullet S. (2022). *Storytelling Songs : Goldilocks and the Three Bears Puppet Show* [žiūrėta: 2022-04-28]. Prieiga per internetą: <https://www.letsplaykidsmusic.com/storytelling-goldilocks-puppet-show/>
- Pearson, B., Russ, S. W., Cain Spannagel, S. A. (2008). Pretend play and positive psychology: natural companions. *Journal of Positive Psychology*, 3, p. 110–119.
- Petrulytė A. (2001). *Kūrybiškumo ugdymas mokant*. Vilnius: Presvika.
- Rinkevičius Z., Rinkevičienė R. (2006). *Monografija apie žmogaus ugdymą muzika*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
- Russ, S. W., Schafer, E. D. (2006). Affect in fantasy play, emotion in memories, and divergent thinking. *Crativity Re-search Journal*, 18, p. 347–354.
- Ruud E. (1998). *Music therapy: improvisation, communication and culture*. Barcelona publishers.
- Sabolius K. (2018) Kristupas Sabolius: *reikia pripažinti, kad vaiko kūrybingumas yra vertybė*. 2018-03-26. Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/2018-03-26-kristupas-sabolius-reikia-pripazinti-kad-vaiko-kurybingumas-yra-vertybe-1/>
- Sankauskienė R. (2009). *Ikimokyklinio muzikinio ugdymo metodika*. Mokymo – mokymosi priemonė. Panevėžys
- Savickytė K. (2018). *Kurti pasaką su aktore Kristina Savickyte*. 2018-10-18. Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/2018-10-18-kurti-pasaka-su-aktore-kristina-savickyte/>
- Steinerio R. *pedagoginės idėjos*. (n.d.). Prieiga per internetą: http://projektas-muzika.lmta.lt/media/rasa_jautakyte/146478.html
- Stige B. (2002). *Culture – Centered music therapy*. - Barcelona publishers.
- Šinkūnienė J. R. (2012). *Bendruomeniškumas, komunikacija ir muzika: sociokultūriniai negalios aspektai*. Monografija. Vilnius
- Tanguay C. (2018) *Music in Early Childhood: Physical and Cognitive Benefits*. 2018-06-27. Prieiga per internetą: <https://www.modulationstherapies.com/post/music-in-early-childhood-physical-and-cognitive-benefits>
- Velička E. (2004). *Muzikinis intelektas ir vaiko muzikalumo raida*. Žvirblių takas: Gama Nr. 2. P. 49-53.
- Village E. (2019) *How Music Affects the Social Development of Children*. 2019-12-2. Prieiga per internetą: <https://www.earthvillageeducation.org/how-music-affects-the-social-development-of-children/>

- Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian and East European Psychology*, 42(1), 7-97.
- Wagner T. (2014). The global achievement gap: Why even our best schools don't teach the new survival skills our children need-and what we can do about it. *New York, NY: Basic Books*
- Zakaraitė L. (2005). *Muzikinė patirtis kaip sąmonės keitimo medija. Žmogus ir žodis IV*. Kaunas.
- Žukauskienė R. (1996). *Raidos psichologija*. Vilnius

PRIEDAI

**PUSIAU STRUKTŪRUOTAS INTERVIU
IKIMOKYKLINIO UGDYMO MUZIKOS PEDAGOGAMS**

Interviu data:.....

DEMOGRAFINIAI DUOMENYS

Amžius.....

Jūsų išsilavinimas.....

Įstaiga, kurioje dirbate.....

Jūsų pedagoginio darbo stažas.....

Jūsų kvalifikacinė kategorija.....

**MUZIKINĖS VAIZDUOTĖS LAVINIMO YPATUMAI IKIMOKYKLINIAME
VAIKŲ AMŽIUJE: PEDAGOGŲ POŽIŪRIO ANALIZĖ**

1. Apibūdinkite sąvoką muzikinė vaizduotė?

2. Kaip manote, kokį poveikį turi muzikinės vaizduotės lavinimas ikimokyklinio amžiaus vaikui muzikiniame ugdyme, kodėl?

3. Apibūdinkite, kokius metodus taikote savo užsiėmimų metu lavindami vaikų muzikinę vaizduotę? Pakomentuokite plačiau.

4. Kokie jūsų taikomi mokymo metodai šio amžiaus tarpsnio vaikams labiausiai skatina jų muzikinę vaizduotę? Pakomentuokite plačiau.

5. Kaip manote, kokie veiksniai slopina ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinę vaizduotę? Kodėl?

6. Jūsų nuomone, ką galima būtų keisti ar tobulinti, kad ikimokyklinio vaikų amžiaus muzikinės vaizduotės lavinimas būtų sėkmingesnis?

7. Gal galėtumėte išskirti muzikinės vaizduotės lavinimo ypatumus ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikiniame ugdyme?